

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

34. szám.

XI. évfolyam.

ALAPITTATOTT 1870.

Angol, francia
uri divatcsukkek, fehérnemű-
és kalap-raktár

Várady Béla

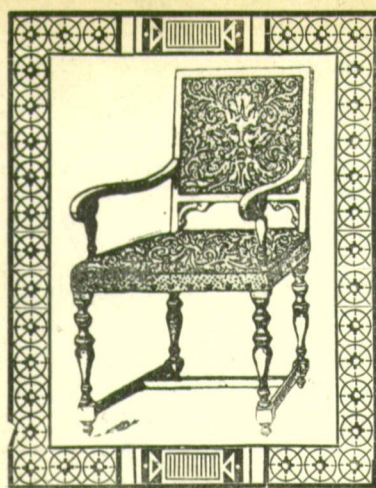
BUDAPEST, IV., Kishid-utca 9. szám.
Késsit férfiruhákat
kiszárolag angol ssövetekből
mérték szerint.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VII., Alsó-Erdősor 3. sz.

GRÓF WALDERSEE.

Gmehling Hermann

csász. és királyi udvari szállító

bőr és bőrbutor gyára

Budapest

VII-ik kerület,

Damjanich-u. 6.

Bőrszékek, támlányok, mappák,
papirkosarak, kályhaellenzők stb.

Régi nádszékek bőrrel bevonatnak.

Lőfegyverek, revolverek és töltények

... Olasz vivószeretek főraktára. ...

... Bel- és külföldi rendjelek és érdemjelek.

Árjegyzéket

kívánatra ingyen és

bérmentve küldünk.

Legjobb egyenruhák,
legszebb diszöltönyök,
legolcsóbb libériák

Tiller Mór és Társa

cs. és kir. udv. szállítóknál

BUDAPEST,

Károly-laktanya.

*Pannónia szálloda
Budapest. Koröspös-ut 7. szám.
A nemzeti színház mellett.*

Ő fensége a svéd királyi
trónörökösné
udvari szállítója.

Ő fensége a
Mecklenburg-Schwerini
hercegnő u. szállítója.

HALUSKA JÁNOS

császári és királyi udvari szállító

BÉCS, I., Neuermarkt 13-ik sz.

Különlegességek angol női ruhákban,
kerékpározó-dresszek és turista-öltönyökben.

Bekötési táblák a »HÉT« eddig megjele

... összes köteteihez
(egy évfolyam 2 kötet) kötetenkint 2 korona 60 fill
előleges beküldése után portomentesen kaphatók.

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari fényképész.

IV., Ujvilág-utca 2.

a Kossuth Lajos-utca sarkán.

... FIÓK MŰTEREM: ...

V., Erzsébet-tér 18. sz.

Fényképfelvétel iz-
léses, művészi ki-
... vitelben ...

+++++

Külön osztály:

külső, házankivüli
fényképfelvételre.

MENYASSZONYI

Saját készítményü

KELENGYÉK.

Férfi fehérneműek és csecsemő kelengyék a legjobb minőségű

SCHÜLLER FERENCZ-né

Budapest, IV. ker., Koronaherczeg-utca 6-ik szám

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fill.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Alsó-Erdősor 3. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adnak vissza.

— Budapest, augusztus hó 26. —

Krónika.

»Ök.«

— aug. 24.

(Augusztusi délelőtt, a kiállításban. Tizenegy óra. Egy kis angol kocsmában, külön szobában, együtt ül öt fiatal ember. Angol ruha, jégbe hűtött whisky, sok szódavíz. Az öt közzül: egy nyulánk, karcsu, cigányképű fiatal ember, szénfekete kis bajusszal, álmatag nagy barna szemmel: indus előkelő ifju, ki be van osztva a párisi angol követséghez. Egy citromképű keszeg legényke: a japán követségi attasé. S így sorra a többi: a kínai, a persa s a török.)

A TÖRÖK. Mégis, a legjobban, úgy hiszem, én ismerem őket. Nagyon együtt élünk velük, és sok ideig uraik voltunk. S kettőt nem értek. Ha oly gyengék voltak, hogy leteperhettük őket, hogy tudtak megszabadulni tőlünk, s ha oly erősek voltak, hogy megszabadulhattak, hogy tudtuk őket leteperni?

A KINAI. Igen, ez az, amit én sem értek, ez a kaucukos rugalmasságuk. Minálunk: aki egyszer alul van, alul is marad. Én mandsu vagyok; mi vagyunk otthon az udvar s az arisztokrácia, s amióta egyszer fölébük kerekedtünk, a régieknek eszébe sem jut, hogy valaha megfordulhasson a koczka. A mi vérünkéből való császár csakugy a nap fia, mint volt az ő vérükből való, s a dolog rendben van. De önáluk semmisem állandó, s mindent mindennap újra kell kezdeni.

AZ INDUS. S ha meggondoljuk: micsoda alacsony egy fajzat, micsoda barbár! Köztük élek, velük mulatok, szeretkezem az asszonyaikkal s végig jártam az iskoláikat. Mit mondjak? Korlátoltak! Nem tudok rá más szót. Mintha deszkakerítés meredne a szemük elé — talán azért meresztek oly üvegesen és savószínűen. Beszéltem a legnagyobb bölcsészeikkel, olyanokkal, akikhez hasonlók, ők maguk mondják, hármezer évben egyszer akadnak. Ugy gondolkoznak, mint a csiga, az elméjük oly lassu, mint a tekenősbéka, s a tudományuk legmagasabb fokának, legcsudálatosabb diadalának azt tartják, hogy egyszer s mindenkorra meghatározták, mi az, amit sohasem fognak megtudni. Örökre lemondani arról, ami az érzékeink felett van — holott a tudomány ott kezdődik, az érzékeken felül! S ezek nevezik magukat tudósoknak!

A JAPÁN. S tedd hozzá, te tudhatod a legjobban, mily bárgyu utánunk való gagyogás az egész filozófiájuk,

vallásuk és etikájuk. Mikor térítgetnek bennünket s nekem komoly képet kell hozzá vágnom, belülről majd szétvet a nevetség. Eszembe jutnak a vidéki szegény rokonok, kik a gazdag urfi levetett ujjasát hordják ünneplőnek. A diszruhájukban ráismerek az eldobott otthonkánkra, s azt kívánják, hogy megbüvölten csókoljuk a szegélyét. Ahogy ők tesznek a vadakkal: hogy pakfong-szobrocskákat adnak el nekik istenekül, úgy teszünk mi övelük; a templomaikban s az egyetemeiken a mi vallásaink s filozófiáink egy-egy kiszakított tégláját imádják fétisül — s ezzel akarnak nekünk imponálni!

A PERSA. S nem értem őket, a testi erejüket sem. Soha megszokni nem fogom, hogy felnőtt és komoly férfiemberek gyermekek módjára futkossanak lapdák után, s el ne unják: harminczszor egymásután felhuzódzkodni egy póznára. S ami testi erőt ezzel az önkinzással megszereznek, mi hasznát veszik? Mikor az a vézna olasz ficzko a revolverét rászegezte a mi urunkra, a mi urunk nyakon fogta a ficzkót, s úgy hajította el, félkézzel, mint ők az ő kaucuk-lapdáikat. S a szamarak oda voltak a csudálkozástól, mert az ő fejedelmeiket sorra gyilkolhatják, egyiknek sem jut eszébe, hogy egy egészséges pofonnal elejét vegye ennek a számárságnak. Mit mondjak — nem férfiak!

A TÖRÖK. Ez meg éppen így van. Mi sorra zsákba varnók az asszonyainkat s bedobnók a Boszporuszba, ha úgy csuffá tennének bennünket, mint őket az ő asszonyaik. Nincs frengi, hatszáz esztendő óta, aki török asszonynak másnak, mint utczaí lyánynak, a kisujja körmét megcsókolta volna. Mig mi, az ő asszonyaikkal — nem akarok indiszkrét lenni!...

(Nevetnek és koczintanak.)

A KINAI. Ez az italuk is: nyers, keserű, barbár ital. Sejtelmük sincs az inynek művészetéről. A pszichológia s a fiziológia hogy szól bele az izekbe; a hidegnek s a melegnek váltakozása, az étel szemessége, porhanyósága vagy olvadákonysága milyen árnyalatokat vegyít bele; ha már hust esznek: a lassu tűzön elevenen megpirított báránynak mennyivel más az ize, mint az ő fejbekölöntött ökrüknek, amit félig nyersen falnak be, mint a vadállatok; hogy a leginyenczebb szakács, a természet, a gyümölcsök mellett a rovarok között is micsoda raffinementjét fejt ki az ételművészetnek: minderről sejtelmük sincsen. Ezt utálják, a tojást meg a tejet nem utálják. Disznók.

A JAPÁN. S a művészetük! Inszolid és fölszínes, s keserves kutatással most bukkannak rá arra, amit mi tízezer esztendeje tudunk. S jobban, mint ők — hol van

őnélük, ami nélkül művészet nincsen, a nemzedékről nemzedékre egyfolytában átszálló munka? Mindent újra kezdenek, mindennap, mint az erdei állatok. Ellopják a vonalainkat s nagyra vannak a szecsessziójukkal. Pedig a mi vonalainkat éppugy nem tudják meghuzni, mint ahogy nem tudják megcsinálni a lakkunkat. Ez mind csak gyenge utánzat, száz lépésről megismerszik.

Az INDUS. És a költészetük! Ma is abból élnek, amit mitőlünk hoztak magukkal. A regéik s a meséik, melyekből a költészetük újra meg újra merit, mind mitőlünk valók.

A PERSA. Igen, a formáik, a trópusaik, a meséik; a közmondásaik, az írásuk, a számjegyeik; a tulipántjuk, a buzájuk, a lovuk, a kutyájuk, a tyúkjuk, a selymük, az építésük s a csillagászatuk: mind nem az övék, mind tőlünk, töletek, valamennyiüinktől szedték, lopták, tanulták vagy ellesték.

A KINAI. És belőlünk élnek...
(Elhallgatnak.)

A JAPÁNI... Higyjétek meg, csupa *truc*. Nem csúda, csak fogás. Mindenük, amire nagyra vannak, a vasutjuk, a gőzösük, az ágyujuk, az iparuk, a hadászatuk s az orvostudományuk. A magunk fajta embernek egyszer kell végig mennie egy gyárjukon, kórházukon vagy arzenáljukon, hogy otthon az egésznet megcsinálja, szakasztott úgy, ahogy látta, vagy még jobban. Az ő hires katonáik beleakadnak a sárba, belepustulnak a lázba s egy heti gyaloglás után kidőlnek. Ahol az igazi munka kezdődik, az ő számukra ott kezdődik a lehetetlenség. Titeket kinaikat száz esztendeig kerülgettek — mi egy hónap alatt végeztünk veletek.

A KINAI. Ezt a témát hagyjuk, megrontja a gyomromat. Én pedig élvezni szeretem az életemet; élni azzal a gyönyörű véletlenséggel, mely olyan inkarnációt adott nekem, amelynek van nyelve, hogy izleljen, orra, hogy szagoljon, és szeme, hogy a szép mozdulatokban gyönyörködjék. Milyen otrombák, milyen formátlanok! Ha egyébert nem, már a csizmájuk kopogásáért le kéne fejezni valamennyit. Két ízben ott voltam a palotában, mikor kieröltették, hogy az udvar fogadja őket. Egyszer, mikor a császárjuk öcscsét fogadta a mi császáruink, másszor, mikor a diplomaták asszonyait fogadta a mi császárnénk. A princz nem tud állani, az asszonyok nem tudnak ülni; nem tudnak enni, nem tudnak inni, s még ők botránkoznak meg rajta, ha valaki a kést a szájába veszi. Ők folyton a szájukban tartják a kést.

Az INDUS. És mily nehéz fejűek! Nem ismertem egyet sem, aki csak némileg is meg tudott volna tanulni bár egy keleti nyelvet is. A mi formáink finomságai és árnyalatai iránt nincs semmi érzékük, s a mi ősi szent nyelvünk úgy eldurvult az ő öblös szájukban, hogy alig ismerék rá. Pedig egy nyelven beszélnek valamennyien, s az ostobák mégsem értik meg egymást. Én angolul, németül és francziául megtanultam egy év alatt, s jobban beszélek, mint ők maguk. Kötelezem magamat, hogy, ha egy oldalt olvasok akármelyik, előttem eddig ismeretlen nyelvűkőn, öt perc múlva elmondom annak a nyelvnek a szabályait s a többitől való különbözését.

A KINAI. Buták és lelkiismeretlenek. Mikor az öreg Li ott járt Berlinben és Londonban, a gyárosaik hasra esve kínálták neki a portékáikat, s maguk szállítják az ágyukat, amivel visszalövdözzünk rájuk.

A PERSA. S még csak az sem igaz, hogy gazdagok. Ha nekünk annyi pénzünk volna, mint amennyi adósága annak az oroszoknak, aki most szőröstül-bőröstül megvett bennünket: a mellényünk zsebéből kifizetnénk az ő összes császáraikat és minisztereiket. És van köztük, aki elfogad, nincsenek kőből.

A TÖRÖK. S az sem igaz, hogy összetartanak. A Porta körül úgy settenkednek, marakodnak, mint az éhes kutyák. S mint a dög hasában a kondorok, úgy vájják ki egymás szemét, amint egy földet megszállnak. És mégis urak mindenütt, s mi pusztulunk előlük, mindenütt.

Az INDUS. Pedig többen is vagyunk, mint ők!

A KINAI. Pedig messze is vagyunk tőlük, s mire hozzánk érnek, maguk lopják el maguk elől a betevő falatot, a csizmát, a puskát és a kenyeret!

A JAPÁN. S ha már ott is vannak, minélkülünk mozdulni se tudnak!

A PERZSA. És mégis ők fölöznek le mindent s a mi szemünk koppan!

A JAPÁN. S ha már meg is szerzünk valamit, ott fogják meg a karunkat, ahol akarják, s becsapják az orrunk előtt az ajtót, amit velünk törettek föl! Ó, ha tudnátok, mint gyűlölöm őket, s mennyivel mérhetetlenebbül gyűlölöm őket, amióta egy követ fúvunk velük. A röhögésük kiirtotta a mosolygást, a durvaságuk a szépséget, az ostobaságuk az igazságot, a nyugtalanságuk a békességet, a lélekzetük megmételtyezi a világot, s mi mégsem fojthatjuk a torkukra!

A TÖRÖK. Össze kéne ellenük fogunk.

A PERSA. Meg kéne őket ennünk.

A KINAI. El kéne őket tipornunk.

Az INDUS. Ki kéne őket irtanunk.

A JAPÁN. Le kéne őket ágyuznunk.

*

(Elhallgatnak és isznak. Odakinn delet harangoznak. A Rue des Nations felől fölcsendül a Marseillaise. A fiatal emberek ijedten ugranak föl, s átrohannak a másik szobába, ahol már várják őket a szolgák a redingote-tal s a magas kalappal. Belebujnak és futnak, fogadni az elnököt.)

Puck.

Kinai közmondások.

Az asszonyok fegyvere a nyelv, s ők e fegyvert sohasem hagyják rozsdásodni.

*

A leány virág, a menyecske gyümölcs. És ha a gyümölcs rossz, a virágról mi emlék marad?

*

Amilyen mértékben szereti a nő férjét, abban a mértékben szünteti meg fogvatkozásait.

*

Aki fiát dicséri, dicsekszik; aki atyját megveti, önmagát nem tiszteli.

Lenauból.

Nádzugás.

Száll a nap. A nappal gondja
Bús madárként elpihen.
Tó vizét a gyászfűz lombja
Csókolgalja szeliden.

Bolygok árván, egymagamban,
Könyeim csak folytatok!
Halkan leng a gyászfűz lombja
És a nádas zsong, susog.

Hü emléked beragyogja
Csüggedt lelkem bánatát —
Mintha leng a gyászfű lombja
S árnyán csillagfény tör át...

* * *

Zöld erdőből esti órán
Kilopódom csöndesen
A sötéllő nádas mellé
S lánykám, rád emlékezem.

Leborul az alkony árnya,
Zúgni, búgni kezd a nád —
Felzokog a nagy természet,
Sirva gondolok reád.

Mintha zengne, mintha búgna,
Hallok búvós éneket:
A te dalod édes hangja
Suhan el a tó felett.

* * *

Alábukik a nap.
Felhők száguldanak.
A komor ég alatt
Szilajon zúg a szél.

Villámlik; és a tó
Egy percre látható
A hirtelen muló
Villámlás fényinél.

Ugy rémlik; itt vagy, itt!
Fekete fürteid'
Vadul lebegtetik
A vihar és a szél...

Endrődi Sándor.

Mozdulatlan...

Mozdulatlan, sima tóra
Holdnak rezgő fénye száll;
Zöld füzéren halvány rózsa,
Zöldes nádon holdsugár.

Föltekintni a vak éjbe
Egy-egy szarvas dombra mén,
Föl-fölrezen lent a mélybe'
Egy-egy alvó vízi gém.

Sirva kell a földre néznem,
A Szivem mélyin ott tanyáz
Édes rád-emlékezésem,
Mint egy esti, halk fohász...

Radó Antal.

A védszent.

Irta: ABONYI ÁRPÁD.

A b...i katolikus káptalan idősebb tisztviselői és papjai között még akadtak egynehányan, akik az idestova hetven esztendő, öreg Bardócz Ferenczet az immár rég pihenő »hosszu« püspök ő kegyelmessége korában is ismerték. A feltűnően magas, csontos alakja miatt hosszú-nak elnevezett püspök egykoriban megmagyarázhatatlanul meleg rokonszenvet tanusított a majdnem fanatikusan vallásos és rendkívül szorgalmas Bardócz erdész iránt, s hetenként legalább kétszer okvetlen színe elé citálta, hogy eldiskurálgasson vele, ha a püspöki székvárost elhagyva, nyaratszaka vidéki rezidenciáját kereste föl, s a kongó, hüvös, XVIII. századbéli termekben, udvari papjai társaságában többnyire kimondhatatlanul unta magát.

A püspök közvetlen környezete viszont szintén nem rajongott valami tulságosan az egyházmegye fejéért. Ő kegyelmessége rendkívül éles eszü, nagy műveltségű és mindenképpen kitűnő papi fejedelem volt, némelykor azonban szívesen kevert szavai közé pompás népies kifejezéseket is, s hangulatváltozásainak villámgyors játéka közben a legérettebb éneklő kanonokot csak úgy nem kimélte, mint a leglányosabb arczu, aprócska káplánt.

Ebben a tekintetben az erdész sem élvezett semmi kiváltságot. Rossz kedve lévén az egyházfőnek, vagy elméje finom aranyát akarván némelykor még fényesebbé tenni: a szurásokból és csipős vágásokból Bardócz Ferencznek is kijutott. A tagbaszakadt, szakállas, szőrös erdész azonban — bár máskülönben éppen nem sziporkázott, s szellemi tehetségei, állítólag, még a szerény, közép mértékig sem igen emelkedtek — többnyire oly vakmerő szókimondással védte magát a püspök támadásai ellen, hogy az udvari papok gyakorta remekül sikerült elszörnnyedéssel néztek össze, míg reverendáik alatt csak úgy hizott szívük az az élvezettől és a gyönyörűségtől.

Am nem volt rá eset, hogy bár rövid időre is kiesett volna a kegyelemből. A püspök még azt sem vette zokon, hogy kegyence egy szép napon — minden előzetes híradás nélkül — egyszer csak megházasodott, s protestáns özvegyet vett nőül. Jóságos, kedves, egyszerű asszony volt, de protestáns. Az udvari papok némi szomorúságot éreztek, midőn e nagy ujság fülükbe jutott.

— Ecce — mondogatták, — most már senki sincs, aki kimondjon egynémely igazságot...

De nem úgy történt. A püspök egy csöppet sem neheztelt; annyira nem, hogy az egész legbensőbb udvar általános bámulatára és örömére nemcsak igen kegyesen fogadta a férjével audienciára jelentkező új asszonyt, hanem az erdész fizetését is fölemelte háromszáz forintra.

— Most már ketten vagytok, édes fiam — mondotta jóindulattal a mindössze néhány perczig tartó audiencia végén — kettőnek több kell és én ezt be tudom látni.

Bardócz tehát tovább is kegyelemben maradt. Változás mindössze annyi történt, hogy míg annakelőtte a püspök, sétakocsizás közben, gyakran kihajtatott az erdő-vég közelében álló erdész-házhoz is, ettől kezdve ezt csak igen ritkán tette. Egyebekben azonban minden a régiben maradt. Az erdész továbbat is megjelent a rezidenciában szókimondása ezután is borzasztó volt, s vallási fanatizmusa, a vigkedélyű, csinos protestáns hitves oldalán, éppen nem változott. Ahitattal ünnepelte a legjelentéktelenebb ünnepet is, lelkiismeretesen bőjtölt, templomba járt, imádkozott, s élete védszentje, egy gazdagon aranyozott, Assisi Szent Ferenczet ábrázoló gipsz-szobor előtt, mely irodája diszhelyén, a tükör alatt levő asztalon

állt, csak úgy elmonologizált ezután is, mint máskor. Házassága után azonban ez a Szent Ferencz is csak ritkán hallotta a püspök szokásos kritikáját:

— Mit adtál, fiam, ezért a csunya gipszért? Gondolom, kicsalt téled az a selma gipszöntő talián vagy tiz forintot.

Az erdész hasonló ingerkedésre sohasem adott választ. Beharapta az ajakát és konokul hallgatott. Becsületes, szőrös arcán és világoskék, álmódzó szemeiben azonban elég érthetően visszatükröződött, hogy fáj neki ez a beszéd.

A püspök észrevette és nem is folytatta tovább. Majd egy pillanatig mintha fürkésző szemekkel tekintett volna rá, s kissé megcsóválta hatalmas, ősz fejét, miközben elkomorodva így szólt:

— A tulzás mindenekben hiba, édes fiam; az Ur hűséget és alázatosságot kíván gyermekeitől, de nem hóbortosságot.

Vagy két esztendő múlva kis leánya született az erdésznek, de ugyanakkor beköltözött házába a gyász is; az újszülött csöppség anyjának életébe került. Szomorubb temetést aligha láttak azon a vidéken, mint amilyen ezé a kedves asszonyé volt. Esős, ködös októberi délután vitték ki. Az erdész a plébános és a kasznár támogatták, különben összeroskadt volna. A szerencsétlenség, mely nyugalmas életét és egész a gyermekességig igénytelen lelkét érte: pusztító hatást gyakorolt rá. Ugy tetszett, mintha lényének régi tartalma veszedelmesen meghiobbant volna...

De mindez haj! mi rég volt.

Idestova éppen harmincz esztendeje. A hosszú püspök elkezdte a sort, s utána lassanként elmentek a többiek is. Alig maradt valaki a régiekből, s ezek sem igen tudtak összesimulni az új emberekkel és az új viszonyokkal, melyek a koronázás után elsöpörték a tizenhét évig tartó beteg rendszert, s a társadalmi élet minden rétegébe életteljes, friss vért ömlesztettek. De mit ér öreg embernek a friss vér? Fölvenni sem képes, nemhogy élvezni tudná. Ők, egynehányan, akik még itt maradtak, akkor voltak fiatalok. Az volt a megszokott, a kedves, a soha vissza nem térő boldog idő.

Ebben az általános változásban — vallásos fanatizmusa kivételével — talán az erdész változott a legnagyobbat. Az új időt és az új embereket jóformán észre sem vette. Az élet külső viszonyai nyomtalanul suhantak el álmátag szemei előtt, melyek egy idő óta valami különös, zavart fénynyel csillogtak beesett üregeikben és semmit sem látszóttak észrevenni. Felesége halála után szavát sem igen lehetett hallani, — jószágos ura, a hosszú püspök temetése után viszont még kevésbbé.

Egykori, mesés szorgalma teljesen eltűnt. Megegett, hogy napokig nem nézett az erdő felé, s a jelentéssel bekopogtató kerülőket és munkásokat be sem eresztette. Ruhájával, a háztájjal, önmagával alig törődött. Szókimondó, nyers természete, mely a megboldogult püspököt annyiszor készítette jóízű nevetésre, hallgatag és gyanakvó félénkséggé változott, mely minden új arcban ellenséget lát és rosszindulatu tolvajt gyanít a legjámborabb látogatóban is, aki züllésnek indult háztáját nagyritkán felkereste.

Szemei csak olyankor ragyogtak fel, ha az uradalom jószágigazgatója vállára veregetett és becsületes embernek nevezte. A pénzzel úgy bánt, mint régen. Számadásaiban soha egy krajczárnyi hiba sem volt.

— Nem is maradt meg egyéb, csak a becsület... — dnyogta fáradt hangon. — De ez mindig volt... ez mindig volt...

— És lesz is, Bardócz bácsi.

— És lesz is... Köszönöm, magam is így gondolom. Védszentem eddig még mindig megőrzött...

— Nem szorul maga arra.

— Dehogy nem, dehogy nem! — mormogta fejét rázva az öreg, s egy pillanatig szótlánul bámult maga elé. Majd aggodalmasan, félénk hangon és olyan tekintettel, melyből szinte kilobogott vakhite abban, amit mond, így szólt: — Mióta Terka leányom hazakerült a sógorasszonyomtól, azóta minden nap kérem védszentemet, hogy őrizze meg szegény szolgáját vénségére a bajtól... és bizony csak neki, bizony mondom, csak neki köszönhetem, hogy a baj eddig még elkerült...

— Miféle baj?

— Azt tetszik kérdezni, hogy miféle baj — ismeltelte majdnem összerenzenve az öreg, s zavartan simogatta tenyerével vadász-zekéje kopott, szürke posztóját — hát könyörgöm, ki tudja... Terka leányom nincs megelégedve az életével. S azonfelül, a jó isten érti, — de igen felette csendes és szomorú teremtes. Valjon miért is vert meg a világok Ura ezzel a leánygyermekkel... engem, ki mindig igaz és becsületes szolgája voltam?

Az erdész szőrös arcát előntötte a keserűség. A jószágigazgató hiába vigasztalta.

— Ne busuljon! Majd csak férjhez adja.

— Ugyan kihez... így... pénz nélkül...

— Vannak derék ifju emberek.

— Hagyjuk, könyörgöm — intett, szavába vágva az öreg — bár vannak derék ifju emberek, ezektől sem lehet kívánni, hogy pénz nélkül vegyenek el egy csunya leányt.

— Ejnye, Bardócz ur.

— Tudom, könyörgöm... Köszönöm, de ez így van. Szegény gyermekem bizony nem szép. Csontos, sovány, sápadt. A haja róka... meg mi más. Tudom én ezt jól és ő is tudja. A szklabovai jegyző tán az egyetlen, aki még így is elverné, ha némi módja volna. Persze nincs. És nem is lesz.

E bánatos kijelentés után bucsut vett és elballagott.

Hazaérkezve a hátulsó kis ajtón lopódzott be és lábujjhegyen iparkodott bejutni abba az alacsony, keskeny szobáskába, ahol irodája volt, csakhogy ne kelljen találkoznia a leányával. S megkönnyebbülve, majdnem elégedetten lélegzett fel, ha látta, hogy egész estig egyedül maradhat, mert hazaérkezését leánya nem vette észre.

Valósággal félt attól a magas, csontos leánytól.

Sohasem érezte közel a szívéhez. Már a születése is fájdalmas csapást mért a lelkére — később alig látta, nem ő nevelte, s most, hogy itt van, már harmincz éves. Egészen olyan, mintha idegen lenne. Igaz, hogy félnapig sem lehet hallani a hangját, s óraszámra is elül egy helyben némán, szomorúan, csak olykor törölve le megnehezdedt pilláiról egy felszívargó könnyet... de mégis jó volna, ha nem lenne itt. Óh, ha szabadulni tudna tőle... ha többé nem látná maga előtt eleven asszonyi testbe formált jelképét a boldogtalanságnak, amelynek — hiába — ő az oka. Ő és senki más. Az ő szegénysége miatt kell szenvednie. Szereti a szklabovai jegyzőt, ez bizonyos. De hiába, ez is bizonyos. Mert nincs pénz. És nem is lesz.

— Mert honnan venném? — kérdezte panaszos hangon, mi közben íróasztala fiókjából előkotorászta a pipaszurkálót, a gyufát és a dohányzacskót — életem kegyelmes szentje megőrizett bár a becsület útján, de vagyonhoz nem segített. Holott vagy kétszer promesszét vettem, s küldtem pénzt a lutriba is. De nem nyertem. Semmit, soha és nem is fogok nyerni egy fittyinget sem. Mert a pénz gondolkozik. A pénznek esze van. A pénz kényes, mint egy grófkisasszony. Szívesebben tér be a palotába, semmint a kunyhóba. Jobban szereti a selymet, mint a daróczt... meg a kóczot, meg a rongyot meg engem, óh kegyelmes szent, hiszen te tudod, mi rongyos itt minden, mi koldus...

S miközben bagós hüvelykujjával teletömte az öblös selmeczi pipát, révedező tekintetét egy pillanatra sem vette le Szent Ferencz arczáról, melyre a gipszöntő talián izetlensége ríktó piros festéket mázolt. Jutott belőle jó bőven az orrára is, s ez okon felette gyanus formát mutatott a kitünő szent.

— Előtted, patrónusom, nem tagadhatom, minekutánna amugy is szivembe látsz — monologizált mely sóhajjal az öreg — hogy idebenn a lelkem belsejében nem igen vagyok rendben a szénám. Érzem, hogy a gonoszság hajlandósága belém vette magát, és nem tudok ellene viaskodni. Mert nem *ennek* a leánynak boldogságát tekintem, hanem igazában magamra gondolok. Mert azonnal meg lennék váltva, ha nem látnáuk többé *ezt* a leányt. Örökös szomorúsága, sirása, csendessége... vörös színe a hajának, soványsága, csontjai és tökéletlensége asszonyi kíváncsóságokban igen elbusit, igen leigáz... már nem is tudom, hogy mit és miképpen kellene tenni, de valamit tenni kell okvetetlen, különben meg fogok háborodni.

Az öreg hónapokig mindennap eldiskurálgatott Szent Ferenczcel, s időnként gyertyaáldozatot is gyújtott a tisztelőre. Tíz-tizenkét gyertyát, szép sorjában, körbe, a szobor talpa előtt. Némelykor került színes mécs is. Némelykor virág is a fejére — egy piros tartóban égő olajlámpáscskáról, mely állandóan a szent feje fölött pislogott, nem is emlékező.

Ám ezen senki sem ütközött meg, mert mindenki ismerte az erdész buzgóságát védszentje kultuszában.

Junius közepe felé, a rózsanyílás gyönyörű hónapjában, azonban mindenkinek feltűnt, hogy az öreg hirtelen egészen más emberré vált, mint a milyennek esztendőök hosszú során keresztül mutatkozott. Tagbaszakadt, nehézkes alakja kiegyenesedett, mozdulatai élénkebbek, szemei vidámabbak lettek. Örvendve dörzsölgette kezeit és valóságos gyermekes boldogsággal dicsekedett a szerencsével, a mi érte.

— Miféle szerencse, Bardócz ur? — kérdezte a plébános, s gyanakodva nézegette az örvendő embert.

— Ohó, majd később — felelte nyelvél csettintve az öreg — most még nem szabad megmondani. Patrónusom szigorúan megparancsolta, hogy fogjam be a számát. Én tehát be is fogom. S így tehát majd csak később szólok.

A plébános vállat vont, s meg volt róla győződve, hogy ez az örvendő ember megbolondult. Ily értelemben nyilatkozott este a kaszinóban is, a püspöki udvar egyik kanonokja és a jószágigazgató azonban felvilágosították, hogy az öreg erdész örömeinek nagyon egyszerű és természetes a magyarázata.

— Férjhez adja a leányát — mondotta a kanonok — a leányt rogo...

— Ezt tudom, illustrissime — jegyezte meg hamiskán a plébános — hallám, hogy a szklebovai jegyző végre is elszánta magát a házasságra, s eljegyezte azt a leányzót — de az a lelkendezés, az a nagy öröm...

— Ha neked volna ilyen leányzód és férjhez tudnád adni, te is örülnél, reverende — felelte mosolyogva a kanonok.

— Notandum, hozomány nélkül — biczczentett fejével a jószágigazgató.

Ez a pont egy kissé homályosnak tetszett. Két hét mulva azonban derengeni kezdett ebben a dologban is. Bardócz fűnek-fának elbeszélte, hogy immár el lehet hozzá járni, mert immár egyedül van az erdészházban. Hála istennek, végre megint egyedül.

— Hát a leánya? — kérdezte a plébános.

— Elvitték — ujságolta ragyogó tekintettel az öreg. — Tegnap óta asszony.

— Hogy hogy? Már?

— Igenis, ugy! Az egész titokban ment. Szklebován esküdtek tegnap délelőtt. Ugy bizony... egyedül vagyok.

— És nekünk nem szólt Bardócz ur semmit — dorgálta szemrehányó hangon a plébános.

— Nem bizony — felelte fontoskodva az öreg, míg szája széles mosolyra huzódott — ez, könyörgöm, azért volt, mert védszentem megtiltotta. De most már el szabad mondani, mert Terka asszony. És én egyedül vagyok. Haj, mi jó, hogy többet nem látom!... És egyedül vagyok az egész házban. Azaz, hogy én és védszentem lakunk a házban. Mert bizony nála nélkül nem volnék egyedül. Könyörgöm, az úgy volt, hogy védszentem megsajnált, mert mindig panaszkodtam, mindig sopánkodtam. Aztán mikor egyszer egy este ismét panaszkodtam, a kegyelmes szent megélemedett és rámutatva áldott jobbával a kezemben levő pénzre, így szólt: »Vedd ezt a pénzt és legyen a leányé. Az atyának és fiúnak és szentléleknek nevében te neked adom igaz tulajdonul. Amen.« — Reszketve tekintettem rá. Feje körül fényes glória tündökölt, szemei jósággal tekintettek rám, fejével kegyelmesen intett... Nem volt szabad kételkednem. Szava menyeyi kinyilatkoztatás volt és nekem — porlandó féregnek — alázattal engedelmeskednem kellett...

A plébános még a nap hiven elreferálta a püspöki udvarban, amit hallott. Estefelé aztán egy kocsi állt meg az erdészház előtt, a melyből a gazdasági ügyekkel foglalkozó kanonok, a jószágigazgató, a plébános és a járásorvos szállottak ki.

— Mennyi az elikkasztott összeg? — kérdezte a kanonok.

— Kétezer forint — felelte a jószágigazgató. — Teringgettét, a szerencsétlen — ki hitte volna...

— Vénységére, per amorem...

— Bezáratom a semmirevalót! — dühösködött a jószágigazgató.

— Bizza ezt csak a doktor urra — jegyezte meg csillapítva a kanonok, miközben a társaság élén a házba lépett.

Bardócz szobája küszöbén azonban meghökkenve állt meg. Az öreg ember védszentje előtt térdelt és hangosan imádkozott. Az egész szoba tele volt virággal. Virág a földön, az asztalon, a székeken, a nyitott biblián, a szobor nyakán, karjain és virág az erdész hetven esztendőök agg fején is. Az ima után reszketeg hangon motyogta a mea culpát, majd énekelni kezdett:

Mint a szép hives patakra
A szarvas kívánczik,
Lelkem úgy óhajt uramra
És hozzád fohászkodik...

Az ének mindegyre erősebb és erősebb lett, míg végül harsány orditássá szilajodva, valóságos állati hörgésbe fulladt.

A kanonok gyorsan hátrált, s csak künn az udvaron állapodott meg, hogy kissé összeszedje magát.

— Ez protestáns egyházi ének — mondotta megkönnyebbülve — bizonyosan boldogult feleségétől tanulta szegény...

Az ablak e perczen oly erővel vágódott ki, hogy szétzuzott darabjai ezer szilánkká pattanva pengtek szét a földön. A komisszió tagjai ijedten látták, hogy az őrző Bardócz egy hatalmas bottal fenyeget ki rájuk az ablakon, s rekedt böggéssel biztatja őket, hogy várjanak, mert azonnal kimegy, de előbb a szenttel végez.

— Mert rászédett... mert rászédett! — ordította dühösen, s akkorát csapott a vastag bottal a gipsz-szoborra, hogy menten darabokra szakadt, s a padlóra omlott — mert rászédett az aljas... mert tolvajságra birt és kiért, oh, oh!... és kiért? A leányomért? Nem igaz! Nem az enyém! Most már világos — most már tisztán

látok — most már tudom! Oh, oh... Most már tudom... A püspök ő kegyelmessége és a feleségem... bitangok...

A komisszió nem várta meg, míg az üvöltöző ember kijön. Oly gyorsan hagyták faképnél az erdészházat, a mily gyorsan csak lehetett. Utközben egyikök sem szólt egy árva ígét sem. Mindössze a kanonok jegyzett meg ennyit:

— Nem láttunk és nem hallottunk semmit... Dixi; értettük.

— Értettük... — morogta az orvos, s szemével ravaszul csippentve, odasugta a hümmögő jószágigazgatónak: — Holnap el fogom tüntetni ezt a fecsegő barmot... Furcsa, hogy némely embernek akkor jön meg az esze, a mikor megbolondul...

Krónika II.

Ősbudavára.

— aug. 24.

Dehogy is akarok elegizálni rajta, avagy a moralista diadalmi harsonáját megfujni, hogy Ősbudavárát licitálják. Ez a népszerű nevezetessége Budapestnek — őszintén szólva — sohasem érdekelt s össze-vissza az a benyomásom róla, hogy aki hajlik a náthára, az sohse menjen oda. Áll-e? becsukják-e? az voltaképp csak néhány igen megcsontosodott szokásu embernek a kérdése, meg néhány tuczat hölgynek, aki ha nem lehet kisasszony ott az állat- meg növényhonosító-társaság telkén, akkor *hallod-e te* az utcásarki rendőrnek. Mégis szenzáció és nevezetesség most, hogy becsukták. Miért? Valljuk meg őszintén, nem a kaucziójukat. veszített emberek baja bántja a székesfővárost, hanem amit ez a bukás Budapestnek jelent, a kérdés formájú kijelentés: még mindig világáros Budapest?

Sajátságos visszasság és mégis oly érthető. Budapest tettes tanácsában csupa filiszter ül és ezek kiáltják: világáros polgárai vagyunk. A filiszterek kívánják ezt a nagyságot, ahogy kívánják az ordót, a királyi tanácsosságot, meg a komaságot a polgármesterrel. A filiszteri hiuság szertelen a kívánságaiban, de amikor aztán lát egy elemet abból a világvárosból, melyet megkíván, kitör rajta a filiszterség és nem nyugszik addig, amíg ki nem pusztította.

Ősbudavárának keletkezése és kimulása is ebbe a kategóriába tartozik. Lelkesedéssel és nagy konczessziókkal segítettek a megalapításánál s mikor megvolt, felvonultak ellene szuronyos fegyverrel, hogy pusztuljon az erkölcstelen fészek. Tessék csak visszaemlékezni, miképen kellett kapacitálni a városatyaságot, hogy meghosszabbítsa a konczessziót. Hogy megkötötték a kezét-lábát mindenféle rendőri és erkölcsi intézkedésekkel, hogy vonultatták föl azt a bizonyos tizenhatesztendő kis lányt, akit a tiszt szülők pirulva visznek végig a bódék során s követelték Ősbudától, hogy a szende kis lány pirulás nélkül ülhessen be a pezsgős-pavillonba. Világáros kell, de filisztereknek való. Egyszer sem jutott eszükbe kérdezni: hát muszáj annak a szende leányzónak Ősbuda-

várába menni? Muszáj azoknak is, akik nem tizenhatévesek, nem szendék és nem leányzók, abban találni kedvöket, amiben ez a sokat emlegetett szüz találja? Fehér színházról már sokat hallottam beszélni, ami nincsen, de az állatkeri éjjeli tivornya-helyből minden áron fehér Ősbudavárát akartak csinálni.

Hát körülbelül ez a főoka a nem éppen gyászos bukásnak. A kiállítás esztendejében Ősbudavára igazi, hamisítatlan trágárságu hely volt. Jóízű ember másodszor be nem tette a lábát, de Ősbudavára teli volt törzsvendégekkel. Carmencita, hastáncz, francia színház, chambre separée s még ennél is szeparáltabb élvezetek gondoskodtak az intézet hézagpótló voltáról. Hogy kellett-e nekünk? Dehogy kellett. De erkölcs dolgában egy nagy város igazán csak azt vallhatja, hogy mindenki azon a szemétdombon kukorékoljon, amelyet magának kiválaszt s nagy városnak le kell mondania arról a dicsőségről, hogy minden lakója és minden vendége jóízű és illedelmes legyen.

A legnevezetesebb ebben a dologban pedig az, hogy a szende kis lányt kedves szülei éppen ebben az esztendőben vitték ki konfettire és jambóra. Amikor a lumpok benne találták meg a parnasszusokat, Ősbudavára a családok mulatóhelye volt. Aztán jött a nagy városatyai roham, erkölcsszegezve, melynek a konczessziójáért rettegő igazgatóság nem tudott ellentállni. Igérte és szentül meg is tartotta, hogy ezentul az erkölcsök nemesítésén fog fáradozni, a hastánczot beszünteti, még a péküzlet fölötti ablakban égő rózsaszínű lámpát is el fogja oltani, nehogy a tizenhatéves leány alulról föltekintve olyasmit sejtessen ott, ami éppenséggel nem fér meg ártatlan fantáziájával. Jöttek is az öles plakátok: Ősbudavára családi tűzhelylyé alakult át s a lányos papa meg a mama tudomásul vévén az erkölcsnek e diadalát, szépen otthon maradt: Soha többé a kisasszonyt Ősbudában nem látták.

Miért nem? Mert az erkölcs még a tisztáknak is unalmas, sőt leginkább nekik unalmas. Mert a lumpok iparkodtak még kitartani a megtisztult helyen, a családok azonban végkép elmaradtak. Hiába énekeltek a Carolák zsoltárokat, hiába gyártottak a kuplé-énekesek kacagató kétértelműségeket a Tom bácsi kunyhójáról, hiába volt az a legnagyobb pikantéria, mikor Little Tich hátat fordított a publikumnak: a családok megelégedve azzal, hogy Ősbuda erkölcsait megnevesítették, az erkölcs megjutalmazását a lumpokra bízták, akik kétségbeesve iparkodtak ebből a megkövesedett erkölcsből az élvezetnek szikráját kicsiholni.

Az erkölcsnemesítés pedig egyre folyt, vitte pedig minden évben egy lépéssel előbbre a rendőrség. Hihetetlen, mennyi minden megtiltani valója akadt az államfentartó intézménynek. Már arra is volt gondja, hogy a bété, aki megtölti a poharakat, az egyéni bájtalanságával elriasszon minden földi gondolattól. A lumpok boszankodtak és átlátták, hogy az erkölcsöt a rendőrségnél is jobban szolgálják, ha másfelé mennek. És mentek és Ősbudavarába behurczolkodott az Erény, persze anélkül, hogy entréet fizetett volna.

Igy történt és így kellett történnie. Amit a filiszter-ambíció és hiuság megkívánt, azt tönkretette a filiszter-erény és képmutatás. De a ki azt vallja, hogy ily mulatóhelynek nem kell szükségképen ordinárénak lennie, az ne

argumentáljon ezzel én ellenem, aki szintén azt vallo. A bécsi Venedig áll és virul és nem épen a lumpok táplálják, hanem a tisztességes családok. Ez azonban a városokra tartozó különbség és nem az intézeteket jellemzi. Egyszerűen azt mutatja, hogy Bécsben a normális társadalomnak szüksége van ilyen mulatóhelyre, Budapesten pedig nincs meg ez a szükség. Amiből nem az következik, hogy az erkölcs hívei a lumpok számára teremtsenek jóerkölcsű mulatóhelyet, hanem legfőleg az, hogy a lumpoknak ne csináljanak mulatóhelyet, azaz: ne legyen Ősbudavára; nem pedig az, hogy legyen egy Ősbuda családok számára, akiknek nem kell.

Ez a hiánya a tisztességes nyilvános mulatóhelyek szükségének egyrészt megteremti az alacsony mulatóhelyeket, másrészt pedig arra tanítaná az embereket, hogy Budapest földrajzi értelemben lehet ugyan nagy város, de a lakossága nem nagyvárosi. Nincs tömegérzés, nincs társas hajlam, nincs nagyarányú érzék szórakozás dolgában. A nagyvárosi ember élvezi, hogy ezred magával élvez és főképen azt élvez. A budapesti ember még a négyest is szívesen egymagában tánczolná az elite-bálon és a színházi szomszédjától is szívesen veszi, ha üresen hagyja a helyét. Az az ember, akinek külön asztal kell a korcsmában, ugyan hogy kívánná meg olyan mulatságot, amelyhez tizezer ember kell? A tisztességes ember magának él és magában mulat s megvet minden élvezetet, mely nem jár föntartott helyekkel. Micsoda szánalmas abszurdum minálunk egy tisztességes álarczos bál! Micsoda lehetetlenség az olyan szórakozás, amelyben a közönség maga mulattatná a másikat, hogy viszont ő is mulasson másokkal! Zárt kör, klub, jour, piknik, névre szóló meghívó és szentesített alapszabályokkal összeremtett társaság ami tisztas társadalmunknak a mulató formái. Minek akkor nekünk Ősbudavára?

Nem is való nekünk. Bizonyosága a lecsavart villamos lámpák, meg a lázongó artista sereg. Bizonyosság erre a szenzáció, amit bukása keltett s az a huszonnégy óra, mely alatt a »mulató« Budapest is megszokta, hogy nincs többé Ősbuda. Pedig nagyon dolgoznak a feltámasztásán, természetesen ismét az erény és erkölcs barátai, akiknek világvárosi híusága nem tudja elviselni, hogy ne legyen nekünk is egy európai mulatóhelyünk.

Pedig nem lesz, mert még csak elegendő lumpunk sincs arra, hogy világváros legyünk.

Simplex.

Orosz közmondások.

A szegénység nem bűn, de kétszerte rosszabb annál.

*

Verekedésnél a gazdag arcát, a szegény kabátját félti.

*

Üröm és méz együtt véve keserűbb, mint az üröm egyedül.

*

A szegénynek sok kéne, a fukarnak minden.

*

Hacsak egy kopjek is hiányzik a rubelből, nem rubel az többé.

Te és én.

*A te lakásod büszke kőház,
Enyém egy hónapos szoba,
Tiéd az ábrándok világa,
Enyém a zord való hona.*

*Tiéd minden gyönyör e földön,
Mi embert boldoggá tehet,
Tiéd a nap, enyém az árnyék,
Mely elborítja életemet.*

*Kire szemed egy pillantást vet,
Boldognak érzi az magát,
De engem messze elkerül, ki
Borus arczommal jönni lát.*

*A mikor te születted, több lett
Egygyel a csillagok hada:
Hogy én születtem, földre hullott
Az ég egy halvány csillaga.*

Kövessy Eta.

Élet és halál.

Írta: HERMAN BANG.

(Folytatás.)

Bokrétájával kezében, álmodozva ült le egy padra. Rétek, mezők napfényben uszva terültek el körötte.

Soká ült így a kéklő mennysátor alatt.

Rozs-bokrétájáról meg is feledkezett, a mikor fölkel s hazafelé indult.

Egyszerre csak valami lágyan csengő férfihang ébresztette föl merengéséből.

— A nagyságos kisasszony itt feledte bokrétáját.

Az íródiák, Hansen ur, állt mögötte s a rozsbokrétát hódolatteljesen nyujtotta feléje. Arczának színe, vonásainak alig észrevehető remegése közben, pillanatról-pillanatra változott.

— Én? Óh, köszönöm.

Adél kisasszony utána nyult a zöld rozscsomónak s négy-öt szálat ott hagyott belőle a Hansen ur kezében.

— Köszönöm — mondta még egyszer.

És tovament.

*

Hoppe kisasszony táncziskolájában javában folyt a próba.

A hölgyeken pompás cziczoma, az urakon — olasz hajósviseletben jelentek meg — alig volt valami. A tamburint mindegyik oly esetenül fogta, mintha mázsás terhet czipelne.

Hansen ur a terem közepén tánczolt valami kicsike, könnyű lábu hölgyecskevel, akinek göndör, szénfekete haja közfeltűnést keltett.

Erős, szélesen megtermett alakjával az ide-oda surranó párok között Hansen ur olyan volt, mint valami ifju gladiator, aki a döntő tusa előtt egykedvűen s részvétlenül apró-cseprő játékkal tölti idejét.

A város asszonyai, mint nézőközönség, halkan beszélgetve ültek köröskörül a piros damasztkereteken.

Adél is közibök ült s úgy maradt mozdulatlanul és szótlannul.

A próba véget ért.

Hansen ur a küszöbön állt s az ajtófélfához támaszkodott.

Adél kisasszony övén pár szál rozskalász diszllett...

*

Bergné lázas sietséggel nyitott be a tanácsosné szobájába, hol az egész társaság még a játékasztalnál ült. Kalapját, köpenyét le sem vetve, dobta magát a legközelebb álló székre.

— A próba véget ért — mondta pihegve.

— Hát sikerült-e valamennyire? — kérdezte ő nagysága.

Bergné csak nevetett.

— Ah — mondta aztán — hiszen Hoppe kisasszony maga sem ért semmihez. A tamburint úgy kezelteti tanítványával, mintha palacsinta-sütő volna. De — és itt Bergné elbűvölten ejtette kezét a térdére — szentséges isten, micsoda szép egy ember az a — hogy is hívják — az a Hansen...

— Hol van Adél? — kérdezte ő nagysága.

— Adél kisasszony már fölment — felelt Schröder.

— Jó; most hát teázni fogunk.

Sok-sok süteményt kellett fölszolgálni Bergnének, aki, úgy látszott, az éhenhaláshoz volt közel.

— Hja, aranyom, nagyságos asszonyom — mondta — bizony a Hoppe-féle próbákön farkasétvágyat kap az ember.

— Élelmiszerünk, hála istennek, még elegendő van a háznál — jegyezte meg ő nagysága, aki különben egyáltalán nem szerette, ha valaki három-négy darab süteménynél többet fogyasztott a teához.

Bergné jól tudta ezt, de azért a legnyugodtabban folytatta a falatozást.

— Mennél többet lát az ember, kedves Schröder — mondta mosolyogva — annál többet eszik.

Már természetévé vált, hogy mindenütt, ahol csak megfordult, harapni valót kérjen.

S miközben éhségét csillapította, újra s újra mindig szóba hozta Hansen urat s lelkesülten beszélt Hansen ur csodaszép megjelenéséről.

— Hígyje meg, nagyságos asszonyom — mondta — az ember nem várná, hanem ez az íródeák valóban fölséges egy legény; az a nápolyi halászejmezs csodásan juttatja érvényre tagjainak pompás arányait.

Ő nagysága csak biccentett fejével, mintha olyat hallana, amit már régen tud.

— Jó természetű férfiú — mondta egykedvűen — s az ilyen jelmez mindig hatásosan fest, kedvesem.

Adél kisasszony a saját lakosztályában volt.

Meggyújtatta a csillárt. Fekete selyem uszályasuhogva kigyózott utána, amint elmerengve sétált föl és alá.

*

Este; kilencz óra.

A város valamennyi fogata az utcán robogott.

Ő nagysága beszüntette a whistezést. EGYMAGÁBAN üldögélt, gyertyát sem gyújtatott.

Belépett Schröder.

— Ő is elmegy oda? — kérdezte ő nagysága.

Schröder úgy vélekedett, hogy a tanácsos ur, az őrnagygyal, minden bizonynyal ott lesz a mulatságon.

— Hm — mondta ő nagysága — még az ilyen vén férfinép is megbolondul ilyenkor.

— És Körbic? — kérdezte némi szünet után.

— Körbicz urhölgy, úgy tudom, otthon marad.

— No, igazán csoda, hogy ő is oda nem cipeli vén csontjait...

Schröder sugva jegyezte meg:

— Körbicz kisasszonyt mostanában ismét idegessége gyöttri, nagyságos asszonyom.

Ő nagysága bólintott.

— Megint a régi bolondság — mondta — szegény rozzant lélek, sohsem fogja kiheverni.

Az a régi bolondság, tudniillik, egy körülbelül harmincz éves fiatalember vala, akivel Körbicz kisasszony annak idején csak a legnagyobb kényszerűségnek engedve ajándékozta volt meg a világot. A keresztségben a Jenzen nevet nyerte s jelenleg borkereskedő volt Viborgban.

Jött a szobaleány.

— Átöltözködött már Adél kisasszony?

— Szolgálatjára; a kisasszony már várja nagyságodat.

Ő nagysága fölkel.

— Föl kell gyujtani a csillárt.

— Ég már, nagyságos asszonyom.

— Ugy hát megyek.

Az unoka a terem közepén várta a nagymamát. A gyertyák fényében kápráztatón sugárzott a drága brokátöltözkék; nehéz redői a vágyakra bujtó, vágyaktól duzzadó ifju női testen titokzatos varázst árasztva folytak, omlottak alá.

Ő nagysága egy pillanatig szótlanul s magasra egyenesedve állt unokája előtt. Így nézi művét a képfaragó, amikor teljesen elkészült vele.

— Járj! — mondta aztán nyugodt, fönséges hangon.

Adél kisasszony megindult. Ő sem szólt. Tovalengő alakján pedig minden lépéssel más és más szint játszott a brokát.

Az öreg asszony fölnyujtózkodott, hogy hervadt ajkával megillesse unokájának sugárzóan üde homlokát.

Ő nagysága aztán lement. Világosságot nem akart szobájában. Tán arcának kifejezését kívánta eltitkolni. Szeme a homályban mind nagyobbá tágult.

Adél egyedül volt. A fogatra várt.

Egyszerre csak ott állt az ajtóban Hoide gróf, a Rizzió-jelmez.

— Jó estét! — mondta érzelmesen.

Finoman, karcsun vált ki piros bársonykabátos alakja a terem háttéréből, s amint ott állt mozdulatlanul, olyan-nak látszott, mintha saját ősei valamelyikének képe jelent volna meg.

— Jó estét! — mondta Adél is.

Hoide még jobban elsápadt, amint a leány hangját meghallotta, mert Adél úgy ejtette e köszöntést, ahogyan inasának szokta mondani, mikor az künn az előszobában lesegíti a köpenyegét.

De csakhamar kezét csókolt Adélnak.

— Rizzió ime eljött önért — suttogta csüggedt hangon. — Csakhogy — folytatta bánatosan — úgy látszik, meghalt minden irtalom.

Adél kisasszony arcza egy pillanatra kissé elváltozott; úgy rémlett neki, mintha nagy távolságból csengne feléje a Hoide gróf szava.

— Megyünk már? — kérdezte szórakozottan.

— Mehetünk — felelt Hoide — a kocsni készen áll a kapu előtt.

Csakhamar tovarobogtak.

A ház teljesen elcsöndesedett.

Ugyanekkor Körbicz kisasszony is óvatosan lépett ki az utcára...

Körbicz kisasszony ezuttal apácza-mezben volt és kalucsnit viselt.

*

A tánczteremben javában állt a bál.

Kitüzesedett párok suhantak föl s alá; jelmezük többnyire csupa por volt — a helyiség tulajdonosa ily ünnepélyes mulatságok alkalmával krétaport hintett a pallóra — dévaj csevegés, suttogás, kaczagás röpködött a levegőben, aztán mind kevesebben tánczoltak, s végül

csak Adél kisasszony forgott még az íródeákkal a terem közepén.

A halász-jelmezben Hansen ur hatalmasan szép idomai csaknem leplezetlenül domborultak; úgy rémlett, mintha tánczosnőjét ellenállhatatlan erővel vinné valami messzi, de nem is oly ismeretlen cél felé.

Még arczczal is csaknem egymáshoz simultak.

Halotthalványan, tágra nyílt szemmel járta tánczát Adél kisasszony, miközben brokátszoknyájának redőzete szinte sístergő suhogással verdeste tánczosának tagjait.

A terem közepén nyugodtan szemlélődve állt az öreg őrnagy — sárga dominó volt rajta s kecskeszakálla feketére festve — Hoide gróffal és a kamarással. Isten tudja, mióta álldogáltak már egy helyben.

A kamarás volt az egyetlen, aki rendes, civíl ruhában jelent meg; gomblyukában a becsületrend szalagja piroslott.

Az őrnagy fáradatlanul csóválta, rázogatta parókás fejét, miközben kecskeszakálla idegesen rezgett ide-oda.

— Fejedelelnő, valóságos fejedelelnő — mondotta minduntalan.

A kamarás mosolygott, s Hoide grófhöz fordulva, anélkül, hogy tekintetét Adélról s íródeákjáról levenné, fontoskodón jegyezte meg:

— Hja, kedves fiatal barátom, mégis csak van valami szép abban az elfojthatatlan természeti ösztönben...

Az őrnagy odább tipegett, rogyadozó térde nem birta ily sokáig az egyhelyben állást.

Hoide gróf s a kamarás változatlan érdeklődéssel nézték a két ide-oda suhanó gyönyörű alakot.

Hoide keskeny keze, a Rizzió-hárfát tartván, zsisibadón remégett.

— Elutazom holnap — szólt anélkül, hogy a tánczó párról levette volna a tekintetét.

A kamarás mintha nem értette volna meg mindjárt. Csak nézte, nézte Adélt és tánczosát, s arczán különös önkívület tükröződött, mintha egész valóját valami régi édes emlékezés töltötte volna el...

Csak utóbb kérdezte:

— Ön el akar utazni?

— El.

Ez az »el« furcsán csendült a kamarás fülébe.

— Tán megint a festészet? — kérdezte kissé gúnyosan.

— Nem az.

Hoide egy pillanatig szótlanul nézett maga elé. Arcza oly sápadt volt, mintha minden vér elhagyta volna, hogy a szerelmesek arczában lángoljon.

— Nem az — mondta még egyszer — utazásomnak ezuttal fontosabb célja van, kamarás ur...

— Bizonyára igen fontos...

Megint pár pillanatnyi hallgatás, aztán újra megszólalt a gróf:

— Le kell küzdenem fájdalmamat.

Volt valami igaz közvetlenség abban a hirtelen mozdulatban, amelylyel a kamarás Hoidének Rizzió-hárfájára tette kezét; volt valami sajátos melegség is, amitől csaknem beczézővé vált ez az egyszerű kézmozdulat.

— Hoide!

S miközben hangja részvétől remegett, folyton szemmel tartva a tánczó szerelmespárt, jegyezte meg:

— Csodás, mennyire meggyötörheti az embert a szerelem.

De aztán hirtelen más hangba csapott át:

— Na, kedves Hoide, csak nem irigykedünk talán! Elgondolkozva nézett maga elé.

— Elvégre is nekik áll a világ s mit is ér különben az élet!

Valami fekete alak surrant el mellettök, vajjon ki lehetett? Apácza-mez volt rajta.

A táncz véget ért.

A kamarás vállat vont és szólt:

— Jöjjon, kedves Hoide, hágjunk a nyakára egy palaczk pezsgőnek s minden bánatunknak.

Hoide összerezte.

— Igen, bucsuzzunk el.

S a küszöbről még egyszer visszanézett, végigjáratta tekintetét a termen, mint aki utoljára akar megjegyezni egy képet, amelyet el nem fog felejteni soha.

*

Ő nagysága még mindig nem tudott aludni.

Meggyújtatta volt a nagy viaszgyertyákat s ülvétöltötte ágyában az éjszakát.

Multjának képei hemzsegeve rajzoltak körötte; maga sem tudta, miért épp ez éjszakán?

Hisz a mult messze mögötte, oly messze, oly végtelenül messze.

Ő nagysága csillapító port vett be.

Igen, igen, az a mult már rég el van temetve.

S mégis — úgy rémlett, mintha az a sok-sok férfi, aki szerepet játszott életében, most ez éji órán mind itt teremne, hogy szorongva, sorakozva hajoljanak ágya fölé.

A szobaleány, aki be-bejött, aggodalmas hangon mondta:

— Nagyságotat talán lidércnyomás gyötörte...

— Nagyságod fölajdult az imént...

De ő nagysága csak ennyit felelt:

— Eredj vissza az ágyadba.

Pitymallani kezdett.

A reggeli szürkület rideg, sápadt világításában a nagy faragott ágy amorettjei mind megannyi elkényszeredett gnómokként vigyorogtak alá s a gömbalaku kék éjjeli lámpa, mely az ágy lábtól eső része fölött függött, mintha valami nagy, rémes szem lett volna, a mely halálos óráján most török meg.

Ő nagysága fölkel. Maga öltözött föl s a félhomályban tapogatózva kereste elő botját.

A nagy szobákban több volt a világosság, az ablakon diadalmasan tört be a reggeli fény.

Botjára támaszkodva nyugtalanul tipegett ide-oda a szobákban, végigjárta valamennyit s szórakozottságában minden ajtót nyitva felejtett.

Az egész házban csak az órák egyhangu ketyegése hangzott.

Ő nagysága izgatottan folytatta utját — a lépcsőn föl, a folyosón végig s újra le.

A nagy teremben még mindig égtek a csillár gyertyái. Elfeledték volt eloltani őket. A hamvasodó kanóczu gyertyacsutkák fakó sápadt fénnyel lobogtatták lángjukat a diadalmas napfény felé.

Ő nagysága mindezt nem vette észre, ment-ment tovább.

Ezekben a szobákban már esztendőök óta nem járt; már esztendőök óta nem járt e lépcsőkön sem. De azért csak ment-ment, áthaladt az udvaron, a kis kertajtóhoz ért, s a hidegtől kékes-sápadttá gémberegett kezével, amely olyan volt mint egy halotté, remegve nyitotta föl a kis kaput.

Belépett a kertbe, de hirtelen visszahőkölt s megállt.

Átellenben, a fölkelő nap biboros fényében, a kerti ház nyitott ablakán keresztül látta Adélt, amint egy köpenyeges férfialakkal szorosan összeölelkezve egymással valóssággal egybeforrva, mint egy párosszobor állt.

Pár pillanatig mozdulatlanul maradt ő nagysága, arca halott-haloványnya sápadt; e perczben legalább száz évesnek látszott, aztán lassan fölemelte botját.

De karja erőtlenül hanyatlott alá.

A következő pillanatban szó nélkül hagyta el a kertet.

*

E naptól fogva ő nagysága nem kelt föl többé az ágyból, s csak a szolgálattevő komorna láthatta meg olykor a hálószoba örökös félhomályában az összeaszott arcot, amelyre ő nagysága immár semmi gondot sem fordított.

III.

A sir peremén.

Az öreg báró hét órakor szokott fölkelni. Mire Svendzen eléje térdelve s mélyen meggörbedve begombolja a báró czipőjét, az óra rendesen tíz percet mutat nyolcz előtt.

Tudvalévő dolog, hogy a megboldogult felség mindig pont nyolczkor indult volt reggeli sétájára a parkban; kísérője e sétákon állandóan a báró ur volt, aki ő felségére a kerti házban várakozott.

S amaz időtől fogva a báró, harmincz éve immár, mindig reggel nyolczkor kezdi meg a napját.

A mikor a báró asztalhoz ül nappali szobájában, a hol Svendzen ekkorára már fől szolgálta a teát, amit az öreg ur egy nagy kínai porcellán csészéből szokott szűr-csölgetni (ezt a csészét is a megboldogult felség ajándékozta volt neki), fekete kabátot s szürke nadrágot visel, a mely ruhadarabok színe immár negyven év óta mindig ugyanaz.

Ryssenfeldt báró, életének hetvennyolcz éve alatt, sohse birta rászánni magát, hogy hálókabátot öltönn.

Szent meggyőződése, hogy a hálókabát a legilletlenebb ruhadarab.

S a khinai csésze megürültével elkezdődik a báró ur napi tevékenysége is.

Koronás czimerrel ékesített íromappájából nagy kék iveket vesz elő s finom, szikár ujjával széles szegélyt hajt be mindegyiken, mielőtt írni kezdene.

Az évek távollátóvá tették, fejét hátra kell szegnie, miközben remegő keze kinos erőlködéssel vet a papirosra betűt betű után; minden egyes betű a toll egy-egy hirtelen megzökkenésével kerül napvilágra s a báró minden sor végén némi szünetet tart, mint akinek nagy erőfeszítés után pihennie kell.

De azért föltartóztathatlanul ír tovább; keskeny ajkát villogón fehér műfogai fölé szorítva, ír teljes három óra hosszat, s iv iv után telik meg bizonytalan s látszólag csak úgy röptiben odarótt betűkkel.

Az egész ház csupa csönd.

Az ebédlőben, a nappaliba nyíló ajtó mellett, mozdulatlanul, feszesen ül székén Svendzen, mintha most is bejelentő szolgálatot teljesítene, mint valaha.

Odakünn a konyhában nesztelenül jár-kelel, tesz-vesz a posztócipős Lina; sarlah-rőt, vénhedt arczát sötétbarna paróka ékesíti. Egész délelőttjét a konyha tisztogatására fordítja, hiszen megeshetnék, hogy a báró urnak szüksége támad valamire s maga jön be a konyhába érte. Ez ugyan soha sem esik meg. Esztendőnkint egyszer, amikor a báró és az őrnagy ur almáslepényt esznek, fehér posztócipőjében Lina is betipeg az ebédlőbe, bóköl egyet az ajtóban, bóköl amikor az asztalhoz lép s aztán még egyszer bóköl, amikor a báró ur poharat emel s az őrnagy karon csipi őt.

— Isten éltesse, Lina — mondják ilyenkor neki.

(Vége következik.)

Berzsenyi itthon.

(A lóversenytéren; lenn, a nyergelő körül. Az első futásnak vége; az »all right« után Berzsenyi papa és manager-e, az őrnagy, le s fel sétálnak a pázsiton, orrukat a földre irányítva, s kezüket hátul, a derék táján, összekulcsolva. Oldalukon két roppant messzelátó, amelyekkel ellátni a holdba.)

BERZSENYI: No?

Az ŐRNAGY: Kann sein, kann sein.

BERZSENYI: Ja, olyan okos magam is vagyok. De ha én hatvanezer forintot fizetek évenként azért, hogy tudjam, mikor fekdjém egy lóra egy százassal, akkor szeretem tudni, hogy így vagy úgy néz-e ki a dolog?

Az ŐRNAGY: Ha azt hiszi, hogy ehhez csak pénz kell, akkor kínáljon a lovaknak is pénzt; talán hamarabb bejönnek.

BERZSENYI: Ön különösen jön elő nekem, őrnagy ur. Az én leányom, a kisebbik kisasszony, kiszámítja nekem a papíron, hogy az ezernégyszáz méteres eladóversenyben az én lovamnak, a *Kandurnak*, számtalan hausse-akkal kell elsőnek bejönnie, és mi lesz? *Kandur* számtalan baisse-ekkel jön be, mint rossz utolsó. Jó, velem lehet beszélni. Szó sincs többet *Kandur*-ról, csak azt kérdezem öntől: Legyen, de mi van a vigaszdíjjal? Erre ön azt feleli nekem: »Ná, szo und szo!...« Ön meg fog engedni, de ez nekem kevés a pénzemért.

Az ŐRNAGY: Tudja, erre azt mondhatnám, hogy: vegyen a pénzéért búzát, az jobb üzlet. De nem mondom, mert én mindenkivel szemben és minden körülmények között perfektül udvarias vagyok. Azért azt mondom, hogy ha a ló rossz munkát végez, nem *fit*, kövér, köhögős, rossz lábu, *roarer*, orrvérző, ideges, pókos, *rogue*, mi egy s más, ha a *trainer* számár s a jockey gazember: ön csak csináljon nekem családi jeleneteket, ennek mind a *manager* az oka. Legalább ön ezt mondja, s önnek értenie kell ehhez, mert pénzt tesz bele.

BERZSENYI (magában): Hogy vágnám pofon ezt az embert, ha nem félnék, hogy előbb ő vág pofon! (Fenn): Ne kapjunk hajba, kedves őrnagy, mert akkor kivel vacsorálok? Remélem, velem tart? (Magában): Ha valaki megmondaná nekem, de úgy, egész bizonyosan, hogy ennek az én kedves barátomnak miért kellett kvietálnia, nem sajnálnék az illetőtől egy ezrest.

Az ŐRNAGY: Nagyszerű! Előbb össze-vissza sérteget, s most ki akar békíteni egy vacsorával! De hát tulajdonképpen kinek néz ön engem? Azt hiszi talán, hogy a köztünk lévő szerződés...

BERZSENYI (ijedten): Hogy én sértegettem volna önt? Ments Isten! (Magában): Ki kell engesztelnem, mert még provokál. (Fenszóval): Hogyan jusson eszembe ilyesmi, pár nappal azelőtt, a midőn meg kell ujitanunk a szerződésünket?!

Az ŐRNAGY (látható elégtétellel): Jól van, hisz én értem és ismerem önt. (Előkelően): Tudom, hogy ön kissé hirtelen, de azért jó pajtás. (Szigoruan): De nem szerettem volna, ha valaki, hallván a vitatkozásunkat, félreérti a kétőnköt összekötő viszonyt.

BERZSENYI: Ne is beszéljünk többet a dologról. Együtt vacsorálunk, megállapítjuk az új szerződést, punktum. Beszéljünk inkább arról, nem volna-e jó egy ilyen Morgan-féle jockeyt szerződtetni? Egy szerezcent vagy egy indiánust? Végre is az én pénzemért olyan jockeyt kapok az én lovamra, a melyet akarok. Egy olyat kellene, aki a fején ül a lónak. Ha már nem nyerünk, legalább bámulják meg a jockeyt.

AZ ŐRNAGY (gunyosan): Ezt a kisasszonytól kellene megkérdeznie; ugysis ő igazgatja az istállót.

BERZSENYI (mégében egy nagyot nyel): Sajnálattal látom, hogy ön ma fölötté ingerült. Remélem, a souper majd jobb kedvre hangolja. (Halkabban): Hölgyeket is hívok. Ebből is meggyőződhetik róla, mily teljes bizalommal vagyok ön iránt.

AZ ŐRNAGY: Vigyázzon, kompromittálni fogja magát. Az imént is többen észrevették, hogy Miss Bess szinte nyiltan integetett önnek.

BERZSENYI: Ó, sokkal diszkrétebb társaságról van szó. Egy hölgy, aki a nővérével lesz jelen, gardirozva, és mi ketten, pont. Az egyik hölgy gardirozza a másikat, a másik hölgy gardirozza az egyiket; ez csak illdelmes dolog, nem igaz?

AZ ŐRNAGY: S Miss Bess? Ennek a történetnek már vége?

BERZSENYI: Azt nem mondhatnám, de ma reggel elhatároztam, hogy megszakítok vele minden összeköttetést.

AZ ŐRNAGY: Lárifári.

BERZSENYI: Mondom, hogy elhatároztam, és pedig egy költemény hatása alatt.

AZ ŐRNAGY: Hogyan? Ön verseket is olvas?

BERZSENYI: Kizárólag előkelő személyektől, igen. A pápa ő szentségének például minden versét elolvasom, amióta szerencsém van ő szentségéhez. Most is az ő verséről van szó, melyet Heracleus írói néven tett közzé, latinul; Miss Bessnél olvastam, az én ujságomban. Olvasta ön is?

AZ ŐRNAGY: Nem.

BERZSENYI: Ez a vers engem gondolkodóba ejtett. Így kezdődik: »Gyönyörök fertőjébe vakon miért rohansz, oh Rúfus? S kéjvágygyal miért szedegetsz tiltott gyümölcsöt?« Az ujság megjegyzi, hogy ő szentsége ezt egy tudós, jeles és vallásos barátjához írta, aki lelépett az erény ösvényéről. Azt kérdeztem magamtól...

AZ ŐRNAGY (gunyosan): ... vajon ki lehet ez a tudós, jeles és vallásos férfi? Valóban, nincs kizárva, hogy önről van szó.

BERZSENYI: Nem. Nem ez jutott eszembe. Hanem az, hogy: micsoda világot élünk mai napság! Egy jeles, tudós és vallásos férfi, aki már a multjánál fogva is számíthat minden diszkrétzióra, véletlenül belelép a gyönyörök fertőjébe, s tessék, ezt azonnal tudja az egész világ, még maga a pápa is megtudja! Az ember nem nyithat be egy szeparéba, anélkül, hogy ennek a hire fel ne hatoljon a legmagasabb körökig. Hát nem borzasztó ez? ... De nini, kit látok? Ott megy az én karlsbadi barátom, II. Napkelet Gyöngye, a száműzött mingréliai király! Ez bezzeg nem törődik vele, hogy a pápa megtudja a viselt dol-

gait! ... Pardon, kedves őrnagy, de üdvözlöm kell őt. (Elhagyja az őrnagyot s oda siet az ex-uralkodóhoz.) Sire, fogadja legalázatosabb hódolatomat!

NAPKELET GYÖNGYE (öreg, elhízott s egy kicsit kopott): Jó napot, kedves De Berjeine, jó napot! Minő szerencsés véletlen hozza önt ide? Ez igazán meglepésemre szolgál. Tudja-e, hogy miért jöttem Budapestre? Egyes-egyedül azért, hogy önnel találkozhasam!

BERZSENYI (rosszat sejtve): Hogyan, csak azért szerencsétlen bennünket, hogy legigazabb hívével értekezhesék? De minek köszönhetem e kegyet?

NAPKELET GYÖNGYE: Tudja, némi diferenciáim vannak Mingréliával. Egy váratlan politikai konfliktus következtében nem akarják folyóvá tenni királyi, tűzoltó főparancsnoki és főpostamesteri nyugdíjamat. De mindezt részletesebben el fogom mondani holnap, az ön irodájában. Szóval, így szólok magamban: van nekem egy barátom Budapesten, a kedves De Berjeine; ő bizonyára segítségemre lesz egy nagyobb szabású pénzügyi műveletben, addig is, míg Mingréliával lebonyolítom ügyeimet. Ahogy ez eszembe jut, vonatra ülök; a déli vonattal megérkezem s így okoskodom: ha szerencsével járok, a versenyen is megtalálom emberemet, kössük össze a hasznost a kellemessel, s ime itt vagyok. Remélem, nem csalódtam önből?

BERZSENYI (elkomorodva): Semmiesetre, semmiesetre.

NAPKELET GYÖNGYE: Megvallom, bizton számítottam önre, de azért kellemes, hogy ön minden nehézség nélkül rendelkezésemre bocsátja magát...

BERZSENYI (a távolba mélyedő tekintettel): Persze, míg nem tudom, hogy miről van szó, nem vállalhatok garanciákat; de ha személyesen nem is lehetnék szolgálatára, mindenesetre rajta leszek, hogy egy pénzügyi csoportot hozzak össze, amely kétségtelenül... Nem, én nem hagyom cserben a barátaimat.

NAPKELET GYÖNGYE: Elvégre egyelőre mindössze ötvenezer forintról van szó, ami sokkal csekélyebb összeg...

BERZSENYI (savanyuan): No, kérem, tekintettel a pénzpiac mai kedvezőtlen helyzetére, ez éppen nem megvetendő összeg. De majd meglátjuk, majd meglátjuk.

NAPKELET GYÖNGYE: A boszantó csak az, hogy a készpénzt, a melyet magammal hoztam, mindjárt az első versenyben elvesztettem.

BERZSENYI (ridegen): Ez kellemetlen, igazán kellemetlen.

NAPKELET GYÖNGYE: De se baj, mert hisz a kedvező véletlen épp a kellő időben hoz össze bennünket, s ön addig is, míg a dolgot nyélbe üthetjük, szíves lesz, mondjuk, ötezer forinttal, kisegíteni e borzasztó helyzetből, hogy tovább játszhasam...

BERZSENYI (fagyosan): Vigasztalhatatlan vagyok, hogy e csekélyességgel sem állhatok e pillanatban szolgálatára, de magam is elvesztettem a nálam lévő összeg legnagyobb részét, azért nem fogja rossz néven venni...

NAPKELET GYÖNGYE: Mégis, mennyi az, a mennyit nélkülözhet?

BERZSENYI (boszusan): Ezer forintot átnyujthatok önnek, ha éppen kívánja.

NAPKELET GYÖNGYE: Az is több semminél; a fő az, hogy tovább játszhasam.

BERZSENYI (hosszasan kótorász a tárczájában): Ugy látszik, annyi sincs már nálam. (Rövid lelki küzdelem után): De nem, egy még van. Tessék, kérem; de ne tegyen a lovamra, mert elvesziti.

NAPKELET GYÖNGYE: Köszönöm. S holnap... holnap mikor találhatom?

BERZSENYI (lenézéssel): Mondjuk kilenczkor, vagy tizkor. Tíz és tizenegy között mindenestre. Igen, legkésőbb tizenegyig okvetetlenül fel fogok kelni.

NAPKELET GYÖNGYE: Tehát a viszontlátásra.

BERZSENYI: Jó napot, kedves barátom. (Napkelet Gyöngye el.) Ez az ember előttem halott!

(Az ötödik futam után):

BERZSENYI (magában): Ki akartam nyerni a souper-t, s elvesztettem nyolczezer forintot. Mennyire igaza van a pápának! kellett neked ez, oh Rúfusz?

NAPKELET GYÖNGYE (ifjan, ruganyosan, fölségesen): De Berjeine! De Berjeine!

BERZSENYI (megdöbbenve): Ez az ember nyert! (Oda siet). Parancsol?

NAPKELET GYÖNGYE: Nézze, kedvesem, az ezer forintja. Fogja.

BERZSENYI (zavarodottan): Sire, végtelen boldogságtól foszt meg...

NAPKELET GYÖNGYE: No, vegye el már kérem. Sikerrült levetkőztetnem a bookmakereket. 60,000 forint plusz.

BERZSENYI (kétségbeesetten): De azért meg fogja engedni felséged, hogy holnap legalázatosabb tisztelettemmel együtt rendelkezésére bocsáthassam ama csekélységet?...

NAPKELET GYÖNGYE (hanyagul): Még nem tudom; még egy kis számítást kell csinálnom. De majd meglátjuk, majd meglátjuk.

BERZSENYI (esengve): S kegyes lesz megtisztelni szerény hajlékomat? E nap, felséges uram, örökké emlékeztetes lesz...

NAPKELET GYÖNGYE (utólérhetetlen kézmozdulattal): Jól van, de Berjeine, jól van. No, isten áldja meg. (Kegyesen int és el.)

BERZSENYI (földig hajolva): Felség! (Főlegyenesezik s hosszasán néz az ex-uralkodó után.) Micsoda ember! Mily igazán királyi férfit! A lovagok disze, virága; sans peur et sans reproche! Hja, a származás! Nincs nagyobb dolog, mint a származás. Beszéljenek a fűszeresek akármit, ezeket az embereket mégis csak más fából faragták!

Ygrec.

Török közmondások.

Három katlan zsidóból főz ki az ördög egy örményt.

*

Ne tanulj sürt főzni, hanem komlót vetni.

*

Tépd magad kétrétre s azt fogják mondani, mért nem négyrétre?

*

Gonosz tehénnek Isten nem ad szarvat.

SAISON.

A mindenki szigete.

I.

Következik egy megható történet.

Volt egyszer egy nyájas ifju, akinek sok volt az adóssága, de aki azért minden lejáratkor fizetett, úgy, hogy pumpolt, ahol csak lehetett. Ez a nyájas ifju igen szép ruhákban járt, mindig a legujabb divat szerint, néha izléstelenül czifrán, de mindezt hitelbe vette. Aki nem ismerte azt hihette, hogy gazdag és előkelő. Egyebekben pedig igen csinos fiu volt, első látásra bele lehetett szeretni.

Volt aztán egy gyönyörű szép lány is. Régi nemesi családból származott. Nem volt közlékeny, rideg, előkelően hallgatag volt, s kevés bizalmas embere ismerte csak igazán nagy értékét.

Ezek aztán megismerkedtek egyszer. A deli ifju boldondul beleszeretett a rideg kisasszonyba, s folyton körötte settenkedett.

— Jó volna nőül venni — mondta magában — de nekem nincs annyi pénzem. Nagy igényei vannak, s joggal, mert szép; hozománya ellenben nincs. Nem lehet őt sok adóssággal és hitelbe vett frakkban oltárhoz vezetnem, mert előkelő exkluzivitása csak álgazdagság és szépsége igen sokba kerül.

A lány apja, aki igen jó, derék magyar ember volt, szívesen adta volna az ifjuhoz a szép kisasszonyt.

— Ennek a fiúnak jövője van — mondogatta — ha most nem is nagyszerű partie, de lesz belőle valami. Aztán Margitnak van egy kis stafirungja is...

A dologból azonban nem lett házasság. A léha fiu idővel egyéb ügyeken törte a fejét, nevezetesen: majd megörült az új adónemek kitalálásában, a lány pedig busulásnak adta magát. Egy tavaszi, árvíz alkalmával a vízbe is akarta ölni magát, de kimentették. Az idén aztán elhagyta a szüzi életet. Mint annyi sok történetnek, úgy ennek is az a vége, hogy a szép hölgy mindenki számára hidat épített a maga szívéhez, ráadta magát a ledér életre, s most hitvány pénzen, majdnem mondhatnám: beléptidijért árulja szépségeit. Horribile dictu: — még éjjel is el lehet hozzá menni...

És azt hiszitek, az ifju busul? Dehogyan busul! Sokkal léhább fráter. Nem emeli magához a nőt, mint Nechlyudov herczeg Tolstojnál, hanem a legnagyobb czinizmussal bekopogtat ő is néha az ablakán, ha éppen mulató kedve szottyan.

II.

Mert így vagyunk a Margitszigettel, mint mindennel, ami szép, drága és a mienk. Nem bírjuk el a költségeit, de azért szeretjük. Érezzük, hogy nem nekünk való, de azért, hogy a miénk maradjon, mindent odaadnánk érte, — csak pénzt nem, természetesen. Így vagyunk a képző-

művészettel és az irodalommal is. Sovány szubvenció, kövér dicséret kijut a művészeinknek, csak pénz nem jut.

Apropos, pénz.

Egy szépszakállu, rokonszenves ur állt a tömeg között, amikor a főherceg megnyitotta az új hidat. A neve Nagelmakers, s azt mondják róla, hogy egyike a világ legkedvesebb társalgóinak. Csupa ötlet, csupa finomság, csupa figyelem. Mi azt tudjuk róla, hogy ez a helyemszakállu belga az egyetlen európai vasutkirály. Ezen a földrészen, ahol az államok bibelődnek a vasutakkal, Nagelmakers ur gondolt egyet s befuttatta a saját vonataival az összes országokat. Röviden: ő a hálókocsi-társaság elnöke és főrésztvényese. Negyven millióját egy szűk kis függőágyon szerezte, s azon a szegényesen egyszerű gondolon, hogy utóvégre a vonaton is lehet ágyat vetni, csak matrác kell hozzá, meg párna. Hogy ki ez az ur, azt akkor lehet igazán érezni, amikor az ember megáll Ostendében három sinpár előtt, amelyek mindenike egy egy világot jelent. Az egyik Szentpétervárra fut, a másik Párisba, a harmadik Konstantinápolyba. Mind a három Nagelmakers uré. És az övé az a sok fejedelmi szép expressz-waggon, az a sok gigászi tizenkétkerekű mozdony, az a sok, várkastélynak is beillő, hotel mindeült a világon: Páristól Kairóig.

Ez a szerény ur állt ott a tömeg között. Ő ránézett a szigetre és gyakorlott szeme nem úgy látta a szigetet, mint mi. Ő ragyogó palotákat látott a partokon, vendéglőkkel, ahol csak frakkban lehet enni, villamos fényszórókat a Duna fölött, kis kétkerekű gunyhókat a vízben. Ő meglátta abban a pillanatban az első tengeri fürdőt, amely egy folyó partján épült. Ő látta a zöld asztalt is és a gyorsan szaladó pléhlovacsákat s a gereblyét, amelylyel az asztalok zöld pázsitjáról gereblyézik el az aranyakat. De e gondolatnál hirtelen a rendőrség jutott az eszébe, ezt meg kell adni a vasutkirálynak. Majd ismét elkalandozott a nagy álmodozó és látta, mint hozták a nagy expresszek Nyugatról, deinkább Keletről a mulatós embereket: a francia kokottot, a világjáró angolt, a gazdag bojár és a Balkán dus, görög buzakereskedőit. Neki tetszett az a gondolat, hogy itt ragyogjon egy kis Ostende, egy kis Nizza és — oh hamis Nagelmakers! — egy kis Monte-Carlo is a keleti népek számára, s hogy idejöjjen a pénz, az érdeklődés, a vig zeneszó, a hírnév és főleg az idegen — ah, az idegen — mert ez közelebb van Kelethez, mint minden más város, itt csodálatosan nagyok a tulipánok, és annyi a rózsa, hogy Ujpestig szagos tőle a dunai éjszakák levegője.

Aztán ő is végigette a bankettet, ő is kezelt a főherceggel s a lapok másnap siettek megczáfolni a hirt, hogy a vasutkirály megveszi a szigetet.

Sóhajtsunk egyet. Nagelmakers ur hazamegy Brüsszelbe a nagy expresszen és amikor évek múlva elegáns irodájában ellenjegyzí egy magyar újságíró levelét, amelyben szabadjegy kértik a hálókocsira, hátra dől foteljében, füstfelleget fúj maga elé s elgondolkozva mormolja:

— Ah, az a sziget ...

Vessző.

INNEN-ONNAN.

△ **Waldersee.** Ha az ember azt nézi, mit csinál most az európai hadsereg legfőbb parancsnoka, azt hinné, hogy operette-alakkal van dolga és sehogy sem fér a fejébe, miként lehetett ezt az embert választani ki arra, amit majd csinálnia kell. Ime: amikor kinevezték, Tiencsinben rakásra hulltak az európaiak. Waldersee akkor a szabójánál ült és szövetet választott. Amikor az a hír jött, hogy Tiencsinben végveszedelem van, Waldersee egy újfajta uniformist konstruált. Amikor a pekingi követek kétségbeesett kiáltása idáig hallatszott, Waldersee kiállítás rendezett az equipirungjából. Amikor az európaiak Tiencsintől elverték a kinaikat, Waldersee tizenkét szobás sátrort csináltatott s amikor Pekinget bevették, a főparancsnok európai köruttra indult, gratulációkat fogadni és bucsulátogatásokat tenni. Abszolute nem volt neki sürgős, hogy Kinába érjen, három hete már, hogy kinevezték s ő most Umberto királynál tette tiszteletét. De hát a német hadsereg mégis a legjobb hadsereg a világon és Waldersee a legjobb katonája ennek a hadseregnek. A látszat ebben az esetben is csal, az operette-figura kemény katonát takar és úgy lehet, hogy akit ma reklámhősnek és tábori gigerlinek látnak, az holnap, azaz egy hónap múlva, térdig jár a sárban, vérben s ama bizonyos ezer év múlva a kínai anya azzal csitítja csunyan néző kisdedét: Lesz-e mindjárt csönd? Jön a Waldersee!

*** **Szomorú halál.** Ha az embernek elvész a becsülete, az ultima ratiohoz fordul és föbelövi magát. Szegény Beck Albert doktornak sok volt a becsülete s ezért ölte meg magát. Két becsület dirigálta lelkét: a polgári és a katonai; az előbbi azt parancsolta rá, hogy legyen tisztességes, finom lelkű és jó ember, a másik, hogy az öklével bizonyítsa a kardbojthoz való jogát. Szegény fiatal ember, ő, aki maga volt a szerénység, illemtudás és tartózkodás, kénytelen volt utcaizakrakélerré lenni és megverni azt az embert, aki a portepejét bepiszkolta. Ezt a kételtű becsületet nem tudta sokáig magában hordozni s a számadást a pisztolylyal oldotta meg. Jóllehet a megoldás katonai, mégis azt bizonyítja, hogy a Beck Albert becsülete polgári volt: a tisztességes, finom lelkű és jó ember becsülete, amely nem tudott kiegyezni a lovagiasság hófehér brutalitásaival. Szép tehetség, sok remény szállt vele sirba, s családja megtörten nézi a halottat, akinél nemesebb és becsületesebb halált kevesen halnak.

⊙ **Látogatás Jim Morgannál.** Arra a hirre, hogy Jim Morgan, az amerikai jockey, aki a ló nyakán ülve lovagol, megnyerte első versenyt: régi dolgozó-társunk, Idem mester, a *Hét* interjuvere, azonnal kocsiba vetette magát, hogy első legyen, aki a fiatal amerikai mestert meginterjuvolja. Bármennyire sietett, ifjabb kollégái, váltott lovakon, megelőzték, és sajnos, már csak a kilencedik lehetett azok sorában, akik Jim Morgan kezét, mindjárt másnap, megszoríthatták. A beszélgetés azonban, melyet Jim Morgan dolgozó-társunkkal folytatott, oly rendkívüli érdekessé, hogy bár a megelőztetés szégyene lehetetlenül teszi ránk nézve a több árkusra terjedő intervjunak egész terjedelmében való közlését, a fontosabb passzusokat, Idem mester késedelme ellenére is, szóról szóra adjuk:

IDEM: Miért nem kezdett Amerika új időszámítást attól a pillanattól fogva, amidőn a ló nyakán való lovaglás roppant horderejét fölfedezték?

MORGAN: Magam sem értem. Ugy hiszem, ezt csak az amerikaiak csudálatra méltó szerénysége magyarázza meg. Az újvilág, illendőségéből, nem akarta ráoktrojálni az időszámítás egy új, raczionálisabb módját a szerinte is érdemes Euró pára, melyet ősidőszámai ellenére is tiszteletben és kegyeletben tart.

IDEM: Milyennek találta ön Budapestet? Tetszik-e önnek? Meg van-e elégedve vele?

MORGAN: *Feltűnően sok benne a ház.* Megvallom, azt vártam, hogy csak egy jókora kalyiba-sort talállok, s konstátálnom kell, hogy *Budapest megfelel a legmesszebb menő igényeknek.* A város fekvése kies; lakói békések, munkások. Őszintén mondhatom, *igen meg vagyok elégedve.*

IDEM: Szándékozik-e ön részt venni Budapest társas-életében? Egész Budapest lázasan érdeklődik ön iránt, sőt úgy értesülök, hogy Vaszary Kolos hercegprímás is türelmetlenül várja, hogy kezét szoríthasson önrel.

MORGAN: *Fájdalom,* elfoglaltságom *nem* engedi meg, hogy az angol kolónia tagjain kívül másokkal is érintkezhessen.

IDEM: Felhatalmaz rá, hogy mindezt közzé tegyem?

MORGAN: Nem félem és nem kerülöm a nyilvánosságot. De engedje meg, hogy most már én interjuzvoljam meg önt. Mit szólnak hozzám s mily szívvvel fogadnak kartársaim? Azok a nagyon tiszteletreméltó gentlemanek, kik mint az itteni angol kolónia tagjai, különös tiszteletem tárgyát teszik?

IDEM: Bizonyára azzal a kollegialitással fogadják önt is, amely e kolónia tagjai között már hagyományos. De nem lehetne szerencsém megismerni nézeteit a kongruáról, a hatalmak kínai törekvéseiről s az anarkistákkal szemben követendő eljárásról?

Sajnos, Jim Morgan e kérdésre már nem felelt; a hosszabb beszélgetés, melyet tudósítónk a jeles jockey nyakán ülve folytatott, láthatóan kimerítette a derék professzionátust.

Rövid habozás után kibujt tudósítónk és kérdései alól, majd, szédítő ügyességgel, pozíciót változtatott, s most már ő pattant fel Idem mester nyakába.

Mintegy 1600 méternyi trial után, melyben lóvá tett tudósítónkat *Vak Bottyán* vezette, Jim Morgan leszállt Idem mesterről, s megveregetvén nyakát, e szavakkal vált meg tőle:

»Kérem, biztosítsa kollégáimat határtalan tiszteletéről és nagyrabecsüléséről. Meg vagyok győződve, hogy mind tökéletes gentlemanek, s hogy kollegialitásukra bizton számíthatok. De mégis nagyon lekötelezne, ha megmondaná nekik, hogy: igen-igen szeretnék békességben *élni* velök!«

* * *

*. * **A jó czim.** Tudnivaló, milyen fontos, hogy egy szindarabnak, regénynek vagy kocsmának jó czime legyen. A tetszetős czégér vonz, a rossz czim nem kell senkinek, s már sok jeles mű maradt olvasatlanul, mert véletlenül ilyenforma neve volt: *Első római utam*, avagy: *Egy ügyvéd naplójából* vagy épen: *Igaz történet.* Az ilyen elkopott czimerek alatt nincs, aki tartalmat sejtson, a minthogy nincs vendége annak a kocsmának, mely *A rózsához* van czimezve. A fővárosi tanács is belátta, hogy az adóhátralékoknak javarészt az adók neve az oka. Kinek volna kedve egyenes-, ut-, községi-, eb- vagy hadmenetességi adót fizetni? Ezek a nevek a hosszas használatban egészen elkoptak s ma már senkinek sem imponálnak. Épen azért a tanács helyes érzékére vall az, hogy az adók neveinek megváltoztatását határozta el. Ankét fog összeülni, a melynek feladata az lesz: vonzó és jó czimeket találni az adók számára. Ez a gyűlés mindenesetre érdekes lesz; még érdekesebbnek ígérkeznek az új nevek. A fej-adó például igen közönséges és gyatra czim, mennyivel érdekesebb lesz *A nincs többé kopasz fej-adó.* A kerékpár-adó is silány elnevezés, de ha úgy hívjuk, hogy *Utazás Budapest körül-adó*, akkor bizonyára talál olyan embereket, a kik érdeklődni fognak iránta. A fogyasztási-adó

helyett ajánljuk a *Van Houten-adó* nevet, az utilleték helyébe pedig a *Hová, hová oly sietve pajtás? megyek Agulár Dávidhoz-adó.* Ami ezen felül következik, az természetes: az adókat reklámirozással és plakátirozással kell népszerűsíteni. Egy év leforgása alatt Wasmuth el fog sápadni. Ugyanis a tetszetős czimre és a nagy reklámra való tekintettel mindenek Wasmuth-gyűrük helyett adóíveket fognak a tyukszemükre ragasztani.

* * *

⊙ **Személyi hírek az illavai fegyházból.** Hogy minden tekintetben megfeleljen a haladottabb kor igényeinek, az illavai fegyház igazgatósága a jövőben bő bulletin-eket bocsát közre a napilapokban azokról az érdekes személyiségekről, akik a B. T. K. rendelkezései következtében az illavai intézet vendégszeretét élvezik. Kezdetnek egész bokrétát bocsátott ki a bulletin-ekből, amelyek közül mi is szükségesnek tartjuk átvenni a legérdekesebbeket:

Országszerte mély megilletődést fog kelteni, hogy Fuchs Mátyás, a gellérthegyi rablőgyilkos, aki pár évvel ezelőtt a süketnéma Appel fiu megölésében oly tevékeny részt vett, jobblétre szenderült. A korán elhunyt ifjut, aki gavalléros viselkedésével Illaván sok szimpátiát szerzett, sorvasztó kór ölte meg. Utolsó szavai ezek voltak: »Nem kívánok egyebet, csak hogy még egyszer alattam legyen a bicziklim!...« — Szegény Szily István is elhunyt, akinek nevét sohase ismerték elég széles körben, noha barátját ölte meg, a czélból, hogy zálogczéduláit prolongálhassa. Szilyt, kinek egészségi állapota soha, egy pillanatra se volt aggasztó, nem romboló kór, hanem a fájdalom ölte meg. Levelet kapott ugyanis, melyből megtudta, hogy felesége el akar tőle válni, mert máshoz kíván férjhez menni, s Szily érzékeny lelke ezt a csapást nem tudta elviselni. — Annál nagyobb megelégedésre szolgálhat olvasóinknak egy, az előbbieknél örvendetesebb hír: az, hogy Hoszter Fülöp, a várpalotai rablőgyilkos, aki a Gold-családot kiirtotta s aztán büntetését is megölte, végre-valahára kiszabadul hosszú fogságából. Hosztert ugyanis életfogytig tartó fegyházra ítélték, ami tudvalevőleg husz esztendőtt jelent. Ez az idő Hosztert nem nagyon viselte meg; arca ma is üde, járása rugalmas. Már legközelebb kiszabadul; s mihelyt kiszabadul, perujtást fog kérni, majd valamelyik életbiztosító társaságnál szándékozik állást vállalni. Fölmerült az eszme, hogy e nevezetes férfit, kinek neve husz évvel ezelőtt ajkról-ajkra szállott, bizonyos ünnepiességgel kellene fogadni ama nagy napon, midőn vissza-adatik az emberiségnek; de Hoszter, aki torkig lehet a népszerűséggel — hisz már husz évvel ezelőtt dalokba szőtték a nevét — kijelentette, hogy mellőzni kíván minden oszontáczíót. Reméljük, e kiváló erő, az állami támogatás nélkül sem kaliódik el, s már legközelebb ismét hallatni fog magáról.

* * *

⊙ **Kossuth Ilka.** Egy színházi újság a napokban érdekes levelet kapott Bartóky Matild kisasszonytól, aki régebben, egy rövid ideig, az Operaház tagja volt, s aki Perotti Gyula társaságában kelt át az Óceánon tulra, dollárokat énekelni ki a világ legvegyesebb közönségéből. Bartóky kisasszony örömmel tudatja, hogy nem megy olyan rosszul a soruk, mint részvevő honi újságírók hirtették; örömmel tudatja, hogy Perottinak csak az anyja haldoklik, de nem azért jött vissza Európába, mintha Bartóky kisasszonytól el akarna válni; örömmel tudatja, hogy művésztársa nemsokára visszatér hozzá Amerikába, amikor is San-Franciskóban a *Troubadour*-t fogják énekelni; örömmel tudatja végül, hogy megmagyarosította a nevét *Kossuth Ilka*-ra. Nem hallgatja'el azt sem, hogy mi késztette erre a névcsere-re. A yankee-k rettenetesen ejtették ki a Bartóky nevet: ez bántotta az ő fülét; másrészt: a Kossuth név kellemes hangzásu a yankee-k fülének, hát csak hadd gyönyörködjenek benne. És ha már Kossuth-tá lett, világos, hogy nem maradhatott

Matild; az Ilka név magyarosabb, s csengőbb is. Csak azt az egyet nem írja meg Bartóky kisasszony, hogy művésztársa milyen nevet vesz fel, de analogia útján könnyű kitalálni, hogy Perotti Gyula Petőfi Sándor néven fogja kreálni a *Troubadour*-t, vagy esetleg mint Rákóczy Ferencz gyújt rá az *Alarczos bál*-ra, lévén ezek is elég jó hangzású nevek. És miért ne vennék hasznát ezeknek a neveknek? Magyarország valutában szegény, de dicső nevekben gazdag; ám gyümölcsöztessék, friss egészségben, e szent neveket, ha Magyarországból egyebet nem vihetek el. Ki látott éneklő művészt vagy művésznőt, aki emléket hagy hátra? Ellenben ki látott éneklő-művészt vagy művésznőt, aki az emléket nem viszi el, legyen ez az emlék: koszorú, karperecz, óra, sőtartó, fogkenőcs, cipőgomboló, ha egyéb nem, hát: pusztá név, amely nekünk klenódium volt ugyan, de Amerikában is megjárja reklámcsikknek?! Csak gyümölcsöztesse Bartóky kisasszony a Kossuth nevet; használja ki, amint és amennyire tudja; meghurcolni meghurcolhatja, de elkoptatni nem fogja.

* * *

***. Mi módon aludjunk.** Egerben valaki föltalálta az álmatlanság elleni szérumot. A módszer nem olyan egyszerű, mint az ember hinné, s annak, aki az egri szer alapján aludni akar, nem csekély fizikai és matematikai tudomány birtokában kell lenni. Már magának az ágypárnának is egyenközénynek kell lenni, amelynek súlypontja a felület középpontján legyen, viszont az ágynak párhuzamosan kell haladnia a párnával. Bonyodalmasabb azonban csak akkor lesz a dolog, ha lefekszünk. Az egri feltaláló ezt már szóval nem is tudja elmondani, hanem rajzokkal, még pedig a gömbháromszögtan legrejtélyesebb lapjait is felülmúló fogas illusztrációkkal. Egyebek közt megkívánja, hogy a jobbkez párhuzamosan haladjon az ágy deszkáival, a bal pedig szabályos derékszögben (90 fok alatt) érintkezzék vele, a fej 45 foknyira legyen a vánkoshoz, a lábak pedig az ágyszögletben leírt körnek tangenseit adják. Négy tabella magyarázza, hogy feküdjünk, ha sem az első, sem a második, sem a harmadik ábra szerint se tudnánk aludni, sőt a feltalálónak bizonyynyal lesz még egy külön logaritmustáblája is, amely arra a célra szolgál, ha még ez a szer se válna be. Fájdalom, matematikai tudományunk nem oly nagy, hogy a fejtegetéseket ellenőrizzük s így a szerről nem nyilatkozhatunk bővebben. Valószínű azonban, ha a fölfedezés beválik, akkor is csak Eötvös Loránd báró vagy Klupathy Jenő doktor alhatnának jól. Más embernek aligha lesz az alváshoz szükséges előképzettsége.

SZÍNHÁZ.

Szezonnyitás.

Még forrón tűz alá a kánikulai nap és csábitóan hívogat a zöldben való vacsora, szóval normális emberfia még csöppet sem kívánczik a kuliszák gukkerezésére, de azért a színházak nyári csöndjét már fölveri az élet és folyik szorgosan a munka. Mint a köpü körül a méhek, úgy zsong a színészhad a hátsó bejárók körül és fönt az irodákban már fogalmaznak az apró kommunikéket, lanszirozzák a kisdéd reklámokat, melyekkel majdan horogra kapják a közönséget. A hangulat körülbelül olyan, mintha valami vezérkari főhadiszállás telepedett volna az öltözők szomszédságába és csakugyan, ami itt készül, az háboru — a közönség ellen és a közönségért. A hasonlatosság oly nagy, hogy itt nem annyira az erőmennyiségre számítanak, mint inkább a diplomáciai cselekedésekre; nem annyira az a fő, hogy igazi értéket vesseenek a latba, hanem inkább kerülőkön, titkos aknákon és mindenekfelett fogós ravaszságokon spekulálnak.

A budapesti színházaknak ez a tulfejlett diplomati-zálása azonban nem eredeti ok, hanem következmény, melynek premisszái a budapesti közönség természetére vezetnek vissza. Mert ez a közönség igen specziális és egészen másforma, mint amilyen másutt tölti meg a színházakat. A budapesti közönség nemcsak szerfelett kritikus, roppant gyanakodó, hanem egyszersmind — engedjék meg a kimondását — meglehetősen gyáva is. Nem mer mulatni. Aki budapesti ember megjárja Páris, London, Berlin színházait — hogy más városokról ne szóljunk — a közönség magatartása tekintetében is óriási különbséget talál a hazai és az ottani viszonyok között. A mi közönségünk óvatos hüvössége, gyanupörrel élő tartózkodása helyett csapongó kedv tölti be a színházat. A nézőtér pompás reszonnáló telepe annak, ami a színpadon történik és míg nálunk a közönség szíve kétszeresen zárt lakat, ott túláramló bőséggel váltja ki az ötlet a vidámságot, a tragikus helyzet a részvétet. Ha igazán a budapesti közönség veréből való vér az illető, alkalmasint le is mosolyogja ezeket a nyugotiakat, akik oly kevéssé válogatnak abban, hogy mit honoráljanak a színházban és hamar készen van az ítélettel, hogy ők a naivak és mi vagyunk a műértők, holott nem éppen így van a dolog. Nem mi vagyunk a felvilágosodottak, hanem inkább ők az elfogulatlanok és nem mi vagyunk az előkelő izlésűek, hanem ők az erős öntudatúak. Hogy igényeiket kevesebbel is ki lehet elégíteni, az az ő nagy szabadságuk, míg a mi szigorú műítélkezésünk tulajdonképp a szolgáltatásnak egy formája vagy — mondjuk — a rossz lelkiismeret megnyilatkozása. A mi közönségünk nem bizik magában és rabja a félelemnek, hogy blamája magát. Csak a gyermekek és az avatottak olyan bátrak, hogy föltétlenül mernek approbálni; ám a mi közönségünk már kinőtt a gyermekkorból, elvesztette a naiv hevüλέkenység képességét, de még nem bizik a tetszésében, attól tart, hogy botlason érik és a biztosabb meg a kényelmesebb eljárást választja. Adja az elégedetlent és a szigorúság tornyába zárkózik az aesthetikai felelősség elől.

Mindezzel csöppet sem áll ellentétben, hogy alkalomadtán nálunk vannak Olaszország után az egész kontinensen a legtombolóbb színházi esték. Hiszen mi volnánk a hevüλέkeny nemzet és ezt nem hazudtoljuk meg egészen a színházban sem. Csakhogy a mi közönségünk lelkesedése nem a darabnak szól, hanem az előadóknak. Egy színészen könnyebb eligazodni, mint a darabon és ha az előkelőség biztos ismertető jelének látszik nálunk megvetőleg beszélni egy operette hiábavalóságairól, viszont a primadonna kedvessége olyan argumentum, melyre minden megrovással szemben nyugodtan lehet hivatkozni. Ez a genesise a mi színházi életünk személykultuszának, melynek aligha van párja bárhol a világon és a mely viharzó tüntetésekkel megszakított pusztitássá teszi nálunk a szezon az állandó és egyenletes melegség helyett, mely a külföldi színházak prosperálását és a tehetségek kivirágzását biztosítja.

A színházak tisztában vannak a budapesti közönségnek ezzel a természetével és a félrevezetés cselekedésaihoz nyulnak, ami viszont csak növeli a közönség bizalmatlanságát. Így fonódik a circulus vitiosus, melyben az egyik rossz növeli a másikat. Színház és közönség másutt mint eladó és vevő állanak egymással szemben, nálunk, mint ellenségek, vagy legalább is mint olyan üzletemberek, akik közül a kereskedő kész megkoppasztani a vevőt, míg ez, mert tudja, hogy rá akarják szedni, megsokszorozódott gyanakodással ingerli új meg új cselekedésekre az eladót. Bizonyos, hogy ez az eljárás meglehetősen harmóniában van a mi kereskedelmi életünk egész valójával, de az összhangzás helyett jobb volna, ha különböznek tőle. Több jóhiszeműség kellene a közönség részéről és

több őszinteségre volna szükség a színházaknál, hogy helyreálljon vagy inkább: kialakuljon az egészséges állapot. Ámde, amily könnyű belebonyolódni a hamisságok okozatláncolatába, oly nehéz kibontakozni belőle. Mert ugyan ki kezdje a tisztulási processust? Hogy merjenek a színházak becsületesek lenni, a míg a közönség jobbelkü nem lesz és viszont a közönség hogy hagyjon fel a bizalmatlansággal, amíg a színházak az álnokság vizein eveznek. Ime, a dilemma, melyet aligha sikerül egyhamar feloldani.

S. E.

IRODALOM.

L e n a u.

Az oberdöblingi tébolydában minden protekciók vendégnek megmutatják még ma is a Lenau-szobát, ha története-
sen épen üres. Tágas, fehérre meszelt czella, minden butora egy otromba tölgyfa-ágy, egy asztal és az együletes padka; vascsavarok erősítik a földhöz mind a hármát. Az orvos, mikor lemorzsolta néhány magyarázó mondatát, kiáll az ajtóba, és átengedi a vendéget gondolatainak. És az ember keresi magában a hangulatot, amelynek neki készülődött, igyekszik fölfedezni az impresszióit és távozóban jó izlése elhallgattatja vele egyetlen gondolatát, azt a tizenkét próbás, cinikus vigaszt, hogy: »neki megváltás volt!« Az orvos elmondja helyette. Életének utolsó három esztendejét, lelki éjszakája második felét abban a czellában töltötte Lenau. Vagy kényszerzubbonyban hevert az ágyon, vagy kétrét törve gubbasztott az asztal mellett, sápadt arczczal, kimerülten, szótlantul. Az egész hosszú idő alatt csak egyetlen egyszer hallották Döblingben a hangját, egy éjszaka, kevéssel a halála előtt. Akkor keserves zokogására besietett az orvos; vállatóra fogta: mi a baja? És Lenau gügyögve, harmadik személyben, mint a gyerekek szoktak, panaszkolta neki:

— A szegény Niembsch nagyon szerencsétlen! — Ezek voltak utolsó szavai; három hónappal később véget ért a gyötrelmes élet, amely ifjuság nélkül kezdődött, és vénség nélkül maradt abba. Kérlelhetetlen fátuma, amely végig hajszoita az életen, vele együtt született, és vele együtt mult ki a világból, mert benne élt. Egy testben pusztították egymást az anyja exaltált fogékony lelke, és az atyja fékezhetetlen, erőszakos, duhaj természete. A temperamentuma űzte, hajtotta előre; a szive marasztalta mindenütt. Nem volt maradása sehol, de mikor tovább rohant, vérző szívének egy porczikája mindig ott maradt azoknál, akiket elhagyott. És ez a sok apró seb soha be nem hegedt, sajógva kísérte végig az utján. A német esztetikuskok épen ott keresték benne a magyar embert, ahol az atyjára ütött. Az állhatatlansága, gyorsan lobbanó szenvedélye, erőszakossága: apai örökség. Amit »madjarisches Blut«-nak mond a biografusa, az ép a strehlenaui Junker türelmetlen, hatalmaskodó vérmérséklete. A szentimentalizmus, az exaltáció, a minden feljajdulást nyomon követő lemondás, a flagellizmus, amelylyel szétszedi, megrögzíti minden fájdalmát, az édes anyja hagyatéka. Az örökös bölcsekedés, amely a liráját jellemzi, a vallásos szkepsis, német járulék. Nálunk mindenki kötelességének tartja, keresni költészetében, egyéniségében a magyar eredet nyomát. A száz esztendő előtti Magyarországon született, akkor is Temesvár környékén, ott is mint német apa gyermeke. Amerikából, ahova szive vágya vont, már második levelében honvágyról panaszkodott — Németország után. Magyarországra sohasem tért vissza. Amit a rónáról, a cigányokról írt, inkább egy idegen sejtelmes költészete, elmélkedésen átsűrődő vonzalom.

— Találtam Homerben egy szót, amely a legjobban jellemzi lelkiállapotomat és egész életemet: *amphimelas*. Köröskörül fekete.

Ezt írta egy barátjának kevéssel mielőtt betegsége meghozta, és ez jellemzi költészetét is. Hiába keresünk benne verőfényt. Olyan egészben, mint az az egy verse, amelyben a három varju előre megosztózik a haldokló katonák husán, míg azok még a családjukról beszélgetnek. Mint legnagyobb fogyatkozást azt hibáztatják benne, hogy sohasem tudta emancipálni magát földi gyarlósága érzésétől. Nem volt objektív világfel-fogása; érzése sohasem művészi, csak emberi. A biografikus bevezetés elválaszthatatlan verskötetétől. Olvasása közben meg-növekszenek az emberben az apró keserűségek, és az ő szenvedései árán szerzi meg ki-ki azt a buskomorságot, amely a rég letűnt bajok nyomában jár. Mindenki szereti kis csalódásait nagyobb emberek nagyobb bajaiban viszontlátni. Folytatását olvassa bennük a maga érzéseinek; azt a folytatást, amelyet ő már nem tudott megérezni. Lenau versei egy élő ember feljajdulásai. Mint halott ember hagyatékát olvasni őket nem lehet, e költő él, él abban aki olvassa. A halottra senki sem gondol. Sem az, akinek a döblingi reliquiákat mutogatják, sem az, aki ötvenéves sarköve előtt megáll, kötelességből, néhány pillanatra.

Laczkó Andor.

HETI POSTA.

Sz. A. Sziveskedjék máskor bélyeget ragasztani levelére. Gedanken sind zollfrei, de az ön epigrammájában nincs gondolat, s így a posta kettős joggal letelezte meg a küldeményt.

J. J. Szolnok. A művésznek már mind Budapesten vannak.

Nem közölhetők: Ostoba viziók. — Ösmertem egy nőt. —

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Főmunkatárs: KÓBOR TAMÁS.

Royal szálloda. Budapest.

A főváros leglátogatottabb étterme.

Esténként az elite-közönség és a művészvilág

találkozó helye.

Minden este cigány-zenekar.

Smidt Károly, igazgató.

Weiner és Grünbaum Budapest, Váci-utca 2.

Egyéves önkéntesek

részére küld díjtalanul árjegyzéket

Egyéves önkéntesek

részére készíti a legelegánsabb egyenruhákat

Egyéves önkéntesek

részére sorozási kérvénymin-tákat díjtalanul küld

Egyéves önkéntesek

részére legolcsóbban készíti az egyenruha-felszerelést

Egyéves önkéntesek

részére minden katonai ügyben díjtalanul ad felvilágosítást

Egyéves önkéntesek

részére újabb kiadott utbaigazítási könyvét díjtalanul küldi.

Weiner és Grünbaum Budapest, Váci-utca 2.

Kiss József összes költeményei

Első olcsó kiadás. Ára bérmentve küldve 1 frt 60 kr.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában.